

COMŒDIÆ SEX HROTSUITHÆ.

I.

GALLICANUS.

ARGUMENTUM IN GALLICANUM.

Conversio Gallicani principis militiæ, qui iturus ad bellum contra Scythas, sacratissimam virginem Constantiam Constantini imperatoris filiam desponsavit, sed in conflictu prælii nimium coactatus, per Joannem et Paulum primicerios Constantiæ conversus, ad baptisma convolavit, cælibemque vitam elegit. Postea autem, jubente Juliano Apostata, in exilium missus martyrio est coronatus. Sed et Joannes et Paulus eodem jubente clam occisi et in domo occulte sunt sepulti. Nec mora: percussoris filius a dæmonio arreptus, patris commissum et martyrum confitendo meritum juxta eorum sepulera salvatus, una cum patre est baptizatus.

ACTUS PRIMUS.

INTERLOCUTORES:

CONSTANTINUS, GALLICANUS, CONSTANTIA, ARTEMIA, ATTICA, JOANNES, PAULUS,
PRINCIPES.

5 SCENA I.

CONSTANTINUS.

Tædet me, Gallicane, morarum, quia gentem, quam scis Scytharum Romanæ solam resistere paci nostrisque temere præceptis reluctari, bello protrahis lacessere, cum pro tui strenuitate id tibimet exercitii ad defensionem non ignores patriæ servari.

GALLICANUS.

Tuis enim, o Auguste Constantine, obnixè manibus pedibusque semper insistens obsequiis, tuæ Augustalis excellentiæ votis effectum conabar respondere operis, nec unquam me subtrahi faciendis.

CONSTANTINUS.

Si opus est monitu? nam memoriæ fixum teneo. Unde monui hortando potius quam arguendo, morem B ut geras.

GALLICANUS.

Idipsum etiam studebo nunc.

CONSTANTINUS.

Gaudeo.

GALLICANUS.

Nec amore vitæ abduci potero quin peragam quæ jubes.

CONSTANTINUS.

Plæst, tuique in me benevolentiam laude.

A

GALLICANUS.

Sed summa implendæ intentio servitutis summam expetit recompensationem mercedis.

CONSTANTINUS.

Nec injuria.

GALLICANUS.

Difficultas enim cujuscunque laboris tolerabilis fertur, si haud incerta accipiendæ spe mercedis relevatur.

CONSTANTINUS.

Patet.

GALLICANUS.

Unde ineundi præmium periculi mihi, quæso, proponas in præsentem, quo impigre dimicans sudore non frangar certaminis, animatus spe retributionis.

CONSTANTINUS.

Quod dignissimum omnique videbatur senatui gravissimum [*leg. gratissimum*], nunquam tibi negabam aut negabo præmium, scilicet nostræ adeptionem familiaritatis, præcipuæque inter palatinos dignitatis.

GALLICANUS.

Fateor, sed id nunc haud molior.

CONSTANTINUS.

Si aliud expetas, oportet proferas.

GALLICANUS.
Imo aliud.

CONSTANTINUS.
Quid?

GALLICANUS.
Si præsumo dicere. . . .

CONSTANTINUS.
Et bene.

GALLICANUS.
Irascaris.

CONSTANTINUS.
Nullo modo.

GALLICANUS.
Certe.

CONSTANTINUS.
Non.

GALLICANUS.
Moveberis indignatione.

CONSTANTINUS.
Ne id vereare.

GALLICANUS.
Dicam, jussisti; Constantiam tui natam amo.

CONSTANTINUS.
Et merito. Decet ut herilem filiam honorabiliter
ames et amabiliter honores.

GALLICANUS.
Interrumpis dicenda.

CONSTANTINUS.
Non interrumpo.

GALLICANUS.
Ipsamque, si tua annuerit pietas, desponsare
gestio.

CONSTANTINUS.
Non leve appetit præmium, sed summum vobisque,
o principes, ante insolitum.

GALLICANUS.
Heu! heu! dedignatur; præscivi. Instate, quæso,
mecum precibus.

PRINCIPES.
Decet tuam, imperator egregie, dignitatem, ut
pro sui reverentia hoc illi non abnuas.

CONSTANTINUS.
Non abnuo quantum ad me; sed subtili primum
inquisitione reor investigandum, an filia præbeat
assensum.

PRINCIPES.
Consequens est.

CONSTANTINUS.
Ibo, ipsamque, si velis, Gallicane, pro hac re ap-
pellabo.

GALLICANUS.
Ac libens.

SCENA II.

CONSTANTIA.
Dominus imperator adit nos solito tristior.
Quid velit vehementer admiror.

CONSTANTINUS.
Huc ades, o tua Constantia, paucis te volo.

A
CONSTANTIA.
Adsum, domine mi; jube, quid velis.

CONSTANTINUS.
Anxietate cordis fatigor, gravique tristitia afficior.

CONSTANTIA.
Ut te venientem aspexi, tristitiam deprehendi, et
licet causam ignorarem, conturbata pertimui.

CONSTANTINUS.
Tui causa contristor.

CONSTANTIA.
Mei?

CONSTANTINUS.
Tui.

CONSTANTIA.
Expaveo; quid est, domine mi?

B
CONSTANTINUS.
Piget dicere, ne contristeris.

CONSTANTIA.
Multo magis contristor, si non dixeris.

CONSTANTINUS.
Gallicanus dux, cui frequens successus triumpho-
rum primum inter principes dignitatis acquisivit
gradum, cujusque ope sæpissime indigemus ad de-
fensionem patriæ.....

CONSTANTIA.
Quid ille?

CONSTANTINUS.
Desiderat te sponsam habitum ire.

CONSTANTIA.
Me?

C
CONSTANTINUS.
Te.

CONSTANTIA.
Mallem mori.

CONSTANTINUS.
Præscivi.

CONSTANTIA.
Nec mirum, quia tuo consensu, tuo præmissu, ser-
vandam Deo virginitatem devovi.

CONSTANTINUS.
Memini.

CONSTANTIA.
Nullis enim suppliciis unquam potero compelli,
quin inviolatum custodiam sacramentum propositi.

D
CONSTANTINUS.
Convenit. Sed hinc coarctor nimium, quia si, quod
debet fieri paterno more, te in proposito perman-
sum ire consensero, haud leve damnum patiar in
publica re. Si autem, quod absit, renitor, æternis
cruciandus pœnis subjacebo.

CONSTANTIA.
Si enim divinum desperarem adesse auxilium,
mihi quam maxime, mihi potissimum esset do-
lendum.

CONSTANTINUS.
Verum.

CONSTANTIA.
Nunc autem nullus relinquatur locus mœstitiæ,
præsumentis de Domini pietate.

CONSTANTINUS.

Quam bene dicis, mea Constantia!

CONSTANTIA.

Si meum digneris captare consilium, præmonstrabo qualiter utrumque evadere possis damnum.

CONSTANTINUS.

O utinam!

CONSTANTIA.

Simula, prudenter peracta expeditione, ipsius votis te satisfacturum esse; et ut meum concordari credat velle, suade, quo suas interim filias Atticam ac Artemiam, velut pro solidandi pignore amoris, mecum mansum ire, meosque primicerios Joannem et Paulum secum faciat iter arripitum ire.

CONSTANTINUS.

Et quid, si victor reverteretur, mihi erit agendum?

CONSTANTIA.

Reor Omnipatrem prius esse invocandum, quo ab hujusmodi intentione Gallicani revocet animum.

CONSTANTINUS.

O filia, filia, quantum dulcedine tuæ allocutionis amaritudinem dulcorasti mæsti patris, adeo ut pro hac re nulla post hæc movear sollicitudine.

CONSTANTIA.

Non est necesse.

CONSTANTINUS.

Eam et Gallicanum læta promissione circumveniam.

CONSTANTIA.

Vade in pace, mi domine.

SCENA III.

GALLICANUS.

Curiositate frangar, o principes, antequam, quid meus senior Augustus tandiu cum herilli filia agat, experiar.

PRINCIPES

Suadet illi velle quæ desideras.

GALLICANUS.

O utinam prævaleret suasio!

PAULUS [leg. PRINCIPES].

Forsitan prævalebit.

GALLICANUS.

Silete, quiescite, Augustus revertitur, non ut abiit obscuro, sed vultu admodum sereno.

PRINCIPES.

Bona fortuna.

GALLICANUS.

Si enim, ut dicitur, speculum mentis est facies, serenitas faciei mansuetudinem forte designat ejus animi.

PRINCIPES.

Ita.

SCENA IV.

CONSTANTINUS.

Gallicane!

GALLICANUS.

Quid dixit?

A

PRINCIPES.

Procede, procede, vocat te.

GALLICANUS.

Dii propitii, favete!

CONSTANTINUS.

Perge securus, Gallicane, ad bellum. Reversurus enim accipies, quod desideras, præmium.

GALLICANUS.

Illudisne me?

CONSTANTINUS.

Si illudo?

GALLICANUS.

Me felicem, si unum scirem.

CONSTANTINUS.

Quid unum?

GALLICANUS.

Ejus responsum.

CONSTANTINUS.

Filix?

GALLICANUS

Ipsius.

CONSTANTINUS.

Injusta satis ratio in hac re verecundæ virginis responsum quærere. Consequentia autem rerum monstrabit ejus assensum.

GALLICANUS.

Si hunc scirem, responsum flocci facerem.

CONSTANTINUS.

Licet, experiare.

GALLICANUS.

Exopto.

CONSTANTINUS.

Sui primicerios Joannem et Paulum tecum comoratum iri decrevit, usque in diem nuptiarum.

GALLICANUS.

Quam od causam?

CONSTANTINUS.

Quo illorum ex confabulatione ipsius vitam, mores, consuetudinem, possis prænescere.

GALLICANUS.

Bonum consilium, mihi que quam maxime placitum.

CONSTANTINUS.

Scilicet tui filias secum versa vice desiderat interim mansum ire, quatenus illarum per sodalitatem tibi fiat morigera.

GALLICANUS.

Euax, Euax! Omnia meis respondent votis.

CONSTANTINUS.

Fac ut adducantur citius.

GALLICANUS.

Statis, milites? Currite, abite, adducite filias ad obsequium suæ dominæ.

SCENA V.

MILITES.

Adsunt illustres Gallicani natæ, tuæ familiaritati, hera Constantia, pro sui pulchritudinis, sapientiæ et probitatis perspicuitate satis aptæ.

CONSTANTIA.

Placet. (Introducantur honorifice.) Amator virginitatis et inspirator castitatis, Christe, qui me precibus martyris tuæ Agnetis a lepra pariter corporis et ab errore eripiens gentilitatis, invitasti ad virgineum tui genitricis thalamum, in quo tu manifestus es verus Deus, retro exordium natus a Deo Patre, idemque verus homo ex matre natus in tempore, te veram et coæternam Patri sapientiam, per quam facta sunt omnia et cujus dispositione consistunt et moderantur universa, suppliciter exoro ut Gallicanum, qui tui in me amorem subripiendo conatur extinguere, post te trahendo ab injusta intentione revocare, suique filias digneris tibi assignare spon-
sas, et instilla cogitationibus earum tui amoris dulcedinem, quatenus execrantes carnale consortium pervenire mereantur ad sacrarum societatem virginum.

ARTEMIA.

Ave, Constantia, imperialis hera.

CONSTANTIA.

Salvete, sorores, Attica et Artemia; state, state, ne procidatis, sed libate mihi osculum amoris.

ARTEMIA.

Tuum ad obsequium, domina, alacri mente venimus, tuæ ditioni summa devotione nos subjecimus, tantum, ut tua nobis abundet gratia.

CONSTANTIA.

Unum Dominum habemus in coelis, cui debetur devotio nostræ servitutis, in cujus fide et dilectione condecet nos servata corporis integritate unanimiter perseverare, ut mereamur aulam cœlestis patriæ cum palma virginitatis introire.

ARTEMIA.

In nullo reluctamur, sed testes in omnibus præceptis parere nitimur, præcipue in agnitione veritatis et servandæ proposito virginitatis.

CONSTANTIA.

Congrua satis responsio, vestraque ingenuitate condigna, nec dubito quin divinæ inspiratione gratiæ ad credendum estis perventæ [al., perventuræ].

ARTEMIA.

Qui posset fieri ut servientes idolis sanum sapere-
remus, sine illustratione supernæ pietatis?

CONSTANTIA.

Stabilitas vestræ fidei spem mihi excitat de credulitate Gallicani.

ARTEMIA.

Admoneatur tantum; haud dubium quin credat.

CONSTANTIA.

Advocentur Joannes et Paulus.

SCENA VI.

JOANNES.

Præsto sumus, hera, quos vocasti.

CONSTANTIA.

Ite citi ad Gallicanum, et inhærentes ejus lateri suadete illi paulatim mysterium nostræ fidei, si forsan illum Deus dignetur per nos lucrari.

A

PAULUS.

Deus det proventum! Nos adhibemus frequentationes hortamentorum.

SCENA VII.

GALLICANUS.

Opportune advenitis, Joannes et Paule; suspensis diu animis vestrum præstolabar adventum.

JOANNES.

Ut vocem jubentis domnæ hausimus, tibi ab obsequendum convolvimus.

GALLICANUS.

Multo magis vestro quam aliorum delector obsequio.

PAULUS.

Non immerito, nam vulgo dicitur: *Qui' dilectis obsequitur, et ipse sit dilectus.*

GALLICANUS.

Verum.

JOANNES.

Dilectio mittentis heræ reconciliatur nos familiaritati tuæ.

GALLICANUS.

Non nego. Convenite, congregamini, tribuni et centuriones, omnesque mei juris milites. Adsunt Joannes et Paulus, quorum detinebar absentia ne pergerem.

TRIBUNI.

Præcede. (Collectim comitantur.)

GALLICANUS.

Capitolium et templa primum nobis intranda, numinaque deorum placanda sunt ritu sacrificiorum, quo prosperentur exitus pugnæ.

TRIBUNI.

Necesse.

JOANNES.

Subtrahamus nos interim.

PAULUS.

Decet.

SCENA VIII.

JOANNES.

En, dux egreditur; ascendamus equos, offeramus nos obviam.

PAULUS.

Ac cito.

GALLICANUS.

Unde venitis! Ubi fuistis?

JOANNES.

Stravimus sarcinulas, præmisimus, quo expediti tuum iter possimus comitari.

GALLICANUS.

Placet.

SCENA IX.

GALLICANUS.

O tribuni, proh Jupiter! aspicio innumerabilis exercitus legiones, variis armorum instrumentis horribiles.

TRIBUNI.

Hercle hostes!

GALLICANUS.

Resistamus fortiter et congregiamur viriliter.

TRIBUNI.

Si est utilis nostri congressio cum tantis?

GALLICANUS.

Et quid mavultis?

TRIBUNI.

Submittere **10** colla.

GALLICANUS.

Nolit hoc Apollo!

TRIBUNI.

Ædepol faciendum. En, undiquesecus circumdamur, vulneramur, perimimur.

GALLICANUS.

Eh heu! quid erit, cum tribuni me spernunt, se tradunt?

JOANNES.

Fac votum Deo cœli te Christianum fieri, et vinces.

GALLICANUS.

Voveo, et opere implebo.

HOSTES.

Heus! rex Bradan, sperandæ fortuna victoriæ illudit nos. En, destræ languescunt, vires fatiscunt; sed et inconstantia pectoris cogit nos discedere ab armis.

BRADAN.

Quid dicam ignoro; ipsa quam toleratis me urget passio. Restat ut nos duci tradamus.

HOSTES.

Alias non evademus.

BRADAN.

Dux Gallicane, noli in nostri perniciem sævire, sed parce et utere ut libet nostra servitute.

GALLICANUS.

Ne trepidetis, ne formidetis; sed datis obsidibus facite vos tributarios imperatoris et vivite beate sub Romana pace.

BRADAN.

Tuo arbitrio pendet quot qualesque accipere quantumque pondus solvendi census nobis velis imponere.

GALLICANUS.

Solvite procinctum, mei milites; nemo lædatur, nemo perimatur; amplectamur foederatos, quos publicos insectabamur inimicos.

JOANNES.

Quanto magis valet intenta precatio, quam humana præsumptio!

GALLICANUS.

Verum.

PAULUS.

Quam efficax his aderit superna miseratio, quos Deo commendat humilis devotio!

GALLICANUS.

Perspicuum.

JOANNES.

Sed quod vovetur in perturbatione, solvendum est in tranquillitate.

A

GALLICANUS.

Assentio; unde quantocius baptizari gestio, ac reliquum vitæ in Dei obsequio vacare.

PAULUS.

Justum.

SCENA X.

GALLICANUS.

Ecce, in introitu nostro prouunt Romani urbicolæ, insignia laudum ferentes ex more.

JOANNES.

Consequens est.

GALLICANUS.

Sed nec nostræ, nec deorum fortitudini titulus debetur triumphii.

PAULUS.

B Nullo modo, sed vero Deo.

GALLICANUS.

Unde templa arbitror transeunda.

JOANNES.

Recte arbitraris.

GALLICANUS.

Et limina apostolorum supplici confessione esse intranda.

PAULUS.

O te tali opinione felicem! Nunc testaris te verum Christicolam.

SCENA XI.

CONSTANTINUS.

C Admiror, o milites, cur Gallicanus tandiu se subtrahat nostris conspectibus

MILITES.

Ut urbem intravit, gressum ad domum sancti Petri concite tetendit, terratenusque prostratus pro recepta victoria grate impendit Altithrono. **11**

CONSTANTINUS.

Gallicanus?

MILITES.

Ipse.

CONSTANTINUS.

Incredibile.

MILITES.

En, accedit; ipsum potes sciscitari.

SCENA XII.

CONSTANTINUS.

Diu te, Gallicane, sustinui, ut modum exitumque experirer prælii.

GALLICANUS.

Dicam digestim.

CONSTANTINUS.

Hoc interim parvi pendo, quo edisseras quod magis exopto.

GALLICANUS.

Quid est?

CONSTANTINUS.

Cur iturus deorum templa et revertens intrares apostolorum tecta.

GALLICANUS.

Rogas?

Curiose. CONSTANTINUS.
 Expono. GALLICANUS.
 Exopto. CONSTANTINUS.
 GALLICANUS.
 Fateor, sacratissime imperator, iturus, ut objecisti, sacella intravi, meque dæmoniis et diis supplex commisi.
 CONSTANTINUS.
 Hoc Romanis antiquitus fuit in more.
 GALLICANUS.
 Mala consuetudo.
 CONSTANTINUS.
 Pessima.
 GALLICANUS.
 Quo pacto tribuni cum suis legionibus advenere, meque euntem undiquesecus sepsere.
 CONSTANTINUS.
 Pomposo admodum apparatu egrediebaris.
 GALLICANUS.
 Promovimus, hostes impegimus, commisimus, victi sumus.
 CONSTANTINUS.
 Romani victi!
 GALLICANUS.
 Penitus.
 CONSTANTINUS.
 O res dira omnibusque sæclis inaudita!
 GALLICANUS.
 Ego quidem nefanda sacrificia iteravi, nec aderant qui adjuvarent dii; sed invalescente congressione plurimi ex nostris interiере.
 CONSTANTINUS.
 Confundor audiendo.
 GALLICANUS.
 Tandem tribuni me spreverunt, se tradiderunt.
 CONSTANTINUS.
 Hostibus?
 GALLICANUS.
 Ipsis.
 CONSTANTINUS.
 Ah! quid fecisti?
 GALLICANUS.
 Quid possem facere, nisi fugam captare?
 CONSTANTINUS.
 Non.
 GALLICANUS.
 Etiam.
 CONSTANTINUS.
 Quantis tunc angustiis urgebatur constantia tui pectoris!
 GALLICANUS.
 Maximis.
 CONSTANTINUS.
 Et quomodo evasisti?
 GALLICANUS.
 Mei familiares socii Joannes et Paulus suaserunt mihi votum fecisse Creatori.

A
 Salubre. CONSTANTINUS.
 GALLICANUS.
 Experiebar. Ut os ad votendum aperui, cœleste juvamen sensi.
 CONSTANTINUS.
 Quo pacto?
 GALLICANUS.
 Apparuit mihi juvenis proceræ magnitudinis crucem ferens in humeris, et præcepit ut stricto mucrone illum sequerer.
 CONSTANTINUS.
 Quisquis ille erat, cœlitus missus fuerat.
 GALLICANUS.
 B
 Comprobavi; nec mora, astiterunt mihi a dextra lævaque milites armati, quorum vultum minime agnovi, promittentes auxilium sui.
 CONSTANTINUS.
 Cœlestis militia.
 GALLICANUS.
 Non ambigo. At ubi sequens præcedentem secutus [leg. securus] inter medias hostium ingrederer acies, perveni ad regem eorum, nomine Bradan, qui mox incredibili metu correptus, pedibusque meis provolutus, se cum suis subdidit, professus censum principi Romani orbis finetenus solvendum.
 CONSTANTINUS.
 C
 Grates prosperitatis auctori, qui in se sperantes non patitur confundi.
 GALLICANUS.
 Experimento didici.
 CONSTANTINUS.
 Vellem experiri quid deinde profugi actitarent tribuni.
 GALLICANUS.
 Maturabant reconciliari.
 CONSTANTINUS.
 Recepistin' gratis?
 GALLICANUS.
 Ego illos gratis, qui me periclis, qui se inimicis? haud ita.
 CONSTANTINUS.
 D
 Et qui?
 GALLICANUS.
 Proposui promerendæ gratiæ pretium.
 CONSTANTINUS.
 Quale?
 GALLICANUS.
 Videlicet sectam Christicolarum, quam qui elegerit, gratiam susciperet priorem honoremque amplio-rem; qui vero spreverit, gratia simul privaretur et militia.
 CONSTANTINUS.
 Recta propositio, tuaque auctoritate condigna.
 GALLICANUS.
 Ego quidem, baptisate imbutus, totum me Deo subjugavi, in tantum, ut tuæ quam præ omnibus

dilexi abrenunciarem filiae, quo abstinens conjugii A
placerem Virginis proli.

CONSTANTINUS.

Accede propius, ut irruam in tuos amplexus.
Nunc quidem, nunc cogor tibi detegere quod ad
tempus studebam velare.

GALLICANUS.

Quid?

CONSTANTINUS.

Id videlicet, quod mea tuæque natae eidem quam
elegisti student religioni.

GALLICANUS.

Gaudeo.

CONSTANTINUS.

Tantoque servandæ virginitatis flagrant amore, ut
nec minis nec blandimentis revocari possint ab B
intentione.

GALLICANUS.

Perseverent, exopto.

CONSTANTINUS.

Introeamus in palatium, ubi ipsæ commoran-
tur.

GALLICANUS.

Præcede, sequar.

CONSTANTINUS.

Ecce, occurrunt cum Augusta Helena mei ge-
nitricæ gloriosa, omnibusque lacrymæ fluunt præ
gaudio.

SCENA XIII.

GALLICANUS.

Vivite feliciter, o sanctæ virgines, perseverantes
in Dei timore, decusque virginitatis inviolatam
servate, quo dignæ inveniamini amplexibus Regis
æterni.

CONSTANTIA.

Eo liberius servabimus, quo te non contra luctari
sentimus.

GALLICANUS.

Non contra luctor, non renitor, non prohibeo;
sed vestris in hoc votis libens concedo in tantum,
ut nec te, o mea Constantia, quam haud sequiter
emi vitæ pretio, aliud quam cœpisti velle cogam.

CONSTANTIA.

Hæc mutatio dextræ Excelsi.

GALLICANUS.

Si in melius mutatus non essem, tuæ promissioni
13 assensum non præberem.

CONSTANTIA.

Amicus pudicitiae virginalis et fautor totius bonæ
voluntatis, qui te ab injusta intentione revocavit,
meamque virginitatem sibi signavit, dignetur nos
pro corporali discidio quandoque associatum ire in
æterno gaudio.

(2) Novissimus Comœdiarum Hrotsuithæ editor Q. Magnin, hic legendum monet Ostiensi loco ostendi. EDIT. PATROL.

GALLICANUS.

Fiat, fiat!

CONSTANTINUS.

Cum vinculum Christi amoris in unius nos so-
cietate jungat religionis, decet ut, quasi gener
Augustorum, honorifice nobiscum habites intra pa-
latium.

GALLICANUS.

Nulla magis est vitanda tentatio, quam oculorum
concupiscentia.

CONSTANTINUS.

Refragari nequeo.

GALLICANUS.

Unde non expedit me frequentius virginem intueri,
B quam præ parentibus, præ vita, præ anima, a me
scis amari.

CONSTANTINUS.

Ut libet.

GALLICANUS.

Ecce, habes quadruplicatum exercitum Christo
favente et me laborante, patere ut nunc militem im-
peratori, cujus juvamine vici, et cui debeo quid-
quid feliciter vixi.

CONSTANTINUS.

Ipsam decet laus et jubilatio, ipsi debet famulari
omnis creatura.

GALLICANUS.

Sed illi potissimum, quis in necessitate largius
C præstat auxilium.

CONSTANTINUS.

Ut asseris.

GALLICANUS.

Partem possessionis, quæ ad filias pertinet, exci-
pio, partemque ad susceptionem peregrinorum mihi
reservo. De reliquo proprios servos libertate
donatos ditari, pauperumque necessitates volo sus-
tentari.

CONSTANTINUS.

Prudenter possessa disponis, nec expers fies
æternæ retributionis.

GALLICANUS.

Me ipsum etiam sancto viro Hilariano in urbe
ostendi (2) individuum sodalem ardeo associatum
D iri quo ibidem reliquum vitæ in Dei laude paupe-
rumque vacem susceptione.

CONSTANTINUS.

Simplex Esse, cui semper est posse, sinat tui esse
prosperis successionibus juxta sui velle vigere, et
perducat te ad gaudia æternitatis, qui regnat et
gloriatur in unitate Trinitatis.

GALLICANUS.

Amen.

ACTUS SECUNDUS.

INTERLOCUTORES :

JULIANUS IMPERATOR, CONSULES, MILITES, TERENTIANUS, JOANNES, CHRISTICOLÆ.

SCENA I.

JULIANUS.

14 Incommodum satis nostrò probatur esse imperio, quod christiani libero utuntur arbitrio, et jactant se leges debere sequi, quas accipiebant temporibus Constantini.

CONSULES.

Turpe, si pateris.

JULIANUS.

Non patiar.

CONSULES.

Decet.

JULIANUS.

O milites, accingimini, et nudate christicolæ possessionibus propriis, objiciendo sententiam Christi dicentis: Qui non renuntiaverit omnibus quæ B possidet, N. P. T. M. V. E. S. P. T.

MILITES.

In nobis non erit mora.

SCENA II.

CONSULES.

En, milites revertuntur.

JULIANUS.

Secundusne est vester reditus?

MILITES.

Secundus.

JULIANUS.

Et cur tam citus?

MILITES.

Dicemus: Castella, quæ Gallicanus sibi retinuit, decrevimus intrasse, tuæque servituti usurpasse; C sed, si quis ex nostris pedem admovit, leprosus seu energumenus est factus.

JULIANUS.

Revertimini, ipsumque compellite vel patriam deserere, vel idolis sacrificare.

SCENA III.

GALLICANUS.

Ne fatigemini, o milites, inutilia suadendo, quia in æstimatione æternæ vitæ flocci facio quidquid habetur sub sole. Unde patriam desero et exsul pro Christo Alexandriam peto, optans ibidem coronari martyrio.

SCENA IV.

MILITES.

Gallicanus, ut jussisti, patria expulsus Alexandriam petiit, ibique a Rauciano comite tentus gladio est peremptus.

JULIANUS.

O bene factum!

A

MILITES.

Sed Joannes et Paulus te fastidiunt.

JULIANUS.

Quid agunt?

MILITES.

Libere vagantur, thesauros Constantiæ erogant.

JULIANUS.

Advocentur.

MILITES.

Adsunt.

SCENA V.

JULIANUS.

Non nescio vos, Joannes et Paule, a cunabulis Augustorum mancipatos fuisse obsequio.

JOANNES.

Fuimus.

JULIANUS.

Unde decet ut meo inhærentes lateri serviatis in palatio, in quo nutriti estis a puero.

PAULUS.

Haud serviemus.

JULIANUS.

Mihin' non servietis?

JOANNES.

Diximus.

JULIANUS.

Num non videmur Augustus?

PAULUS.

Sed dissimilis prioribus.

JULIANUS.

In quo?

JOANNES.

Religione et merito.

JULIANUS.

Vellem plenius audire.

PAULUS.

Volumus dicere: Gloriosissimi et famosissimi imperatores Constantinus, Constans et Constantius, quorum famulabamus imperio, fuere viri Christianissimi, et gloriabantur se servos esse Christi.

JULIANUS.

Memini, sed non opto eos in hoc sequi.

PAULUS.

Deteriora imitaris. Qui ecclesias frequentabant, et excusso diademate **15** prostrati Jesum Christum adorabant.

JULIANUS.

Ad hæc me non cogitis.

JOANNES.

Ideo illis es dissimilis.

PAULUS.

Nam quia adolebantur Creatori, Augustalis apicem dignitatis ornabant et beatificabant insignibus suæ probitatis et sanctitatis, prosperisque ad vota successionibus pollebant.

JULIANUS.

Certe ego.

JOANNES.

Non simili modo, quia eos divina comitabatur gratia.

JULIANUS.

Frivola. Ego quondam stultus talia exercui, et clericatum in Ecclesia obtinui.

JOANNES.

Placetne tibi, o Paule, clericus?

PAULUS.

Diaboli capellanus.

JULIANUS.

At ubi nihil utilitatis inesse deprehendi, ad culturam deorum me inflexi, quorum pietas me provexit ad fastigium regni.

JOANNES.

Abrupisti nostri orationem, ne audires justorum laudem.

JULIANUS.

Quid ad me?

PAULUS.

Nihil; sed subjungendum est quod ad te. Postquam enim mundus eis non erat dignus habendis, suscepti sunt inter angelos, tibi que infelix respublica relinquebatur regenda.

JULIANUS.

Cur infelix juxta id temporis?

JOANNES.

Ex qualitate rectoris.

PAULUS.

Reliquisti omnem religionem, et imitatus es idolatriæ superstitionem. Pro hac iniquitate, et a tuis conspectibus et a tuorum societate nos subtraximus.

JULIANUS.

Licet satis multis a vobis dehonestatus sim, adhuc tamen parcens audaciæ cupio vos inter primos in palatio extollere.

JOANNES.

Ne fatiga te, quia nec minis, nec blandimentis cogimur cedere.

JULIANUS.

Decem dierum dabo inducias, quo tandem resipiscentes ultro maturetis reconciliari gratiæ nostræ dignitatis. Sin autem, quod faciendum est faciam, non ultra vobis ludibrio fiam.

PAULUS.

Quod facturus eris hodie perfice, quia nec ad tui salutationem, nec ad palatium, nec ad culturam deorum nos poteris revocare.

JULIANUS.

Abite, discedite, quæ monui perpetrare.

A

JOANNES.

Acceptas non flocci faciamus inducias, sed facultates cælo permittamus, nosque jejuniis et obsecrationibus Deo interim commendemus.

PAULUS.

Consequens est.

SCENA VI.

JULIANUS.

Vade, Terentiane, sumptis tecum militibus compelle Joannem et Paulum deo Jovi sacrificare. Si autem obstinato resisterint pectore, perimantur, non palam, sed nimium occulte, quia palatini fuere.

SCENA VII.

TERENTIANUS.

B Imperator Julianus cui servio misit vobis, Joannes et Paule, pro sui clementia aureum simulacrum Jovis, cui thura gratis imponere debetis. Quod si nolueritis, capitalem sententiam subibitis.

JOANNES.

Si Julianus sit tuus dominus, habeto pacem cum illo, et utere ejus gratia. Nobis non est alius nisi Dominus noster Jesus Christus, pro cujus amore desideramus mori, quo mereamur æternis gaudiis perfrui.

TERENTIANUS.

Quid tardatis, milites? stringite ferrum, et interficite imperatoris deorumque rebelles; interfectos clam in domo sepelite, nullumque sanguinis vestigium relinquire.

MILITES.

Et quid dicemus rogati?

TERENTIANUS.

Simulate quasi exsilio sint destinati.

JOANNES, PAULUS.

Te, Christe, cum Patre et sancto Spiritu regnantem, unum Deum, sub hoc periculo invocamus, te moriendo laudamus; tu suscipe animas, pro te de lutea habitatione eliminatas.

SCENA VIII.

TERENTIANUS.

Eh heu, o Christicolæ, quid patitur unicus filius meus?

CHRISTICOLÆ.

D Stridet dentibus, sputa jacet, torquet insana lumina; nam plenus est dæmoniis.

TERENTIANUS.

Væ patri! ubi agitur.

CHRISTICOLÆ.

Ante sepulcra martyrum Joannis et Pauli humi provolvitur, seque ipsorum precibus torqueri fatetur.

TERENTIANUS.

Mea culpa, meum facinus. Nam meo hortatu, meo jussu ipse infelix impias manus in sanctos martyres misit.

CHRISTICOLÆ.

Si te hortante deliquit, te compatiante poenas luit.

TERENTIANUS.

Ego quidem parui jussis impiissimi imperatoris Juliani.

CHRISTICOLÆ.

Ideo namque ipse divina percussus est ultione.

TERENTIANUS.

Scio, eoque magis expaveo, quo nullum hostem Dei servorum impunitum evasisse meminero.

CHRISTICOLÆ.

Recte.

TERENTIANUS.

Quid si curram et poenitens sceleris sacris provolar tumulis?

CHRISTICOLÆ.

Veniam mereberis, si tamen baptismate munda-beris.

A

SCENA IX.

TERENTIANUS.

Gloriosi testes Christi, Joannes et Paule, imitami exemplum magistri eadem jubentis, et orate pro persecutorum delictis. Este compatientes orbi patris angustiis et misereamini furientis nati miseriis, quo ambo tincti fonte baptismatis perseveremus in fide sanctæ Trinitatis.

CHRISTICOLÆ.

Parce, Terentiane, **17** lacrymis, et parce anxietati cordis. En, filius tuus respiscit et per martyrum suffragia sanum recepit.

TERENTIANUS.

Gratias Regis æternitatis, qui suis militibus tantum præstitit honoris, ut non solum animæ gaudent in cælo, sed etiam mortua in tumulis ossa variis fulgent miraculorum titulis, in testimonium sui sanctitatis, præstante Domino nostro Jesu Christo qui vivit et regnat.

B

II.

DULCITIUS.

ARGUMENTUM IN DULCITIUM.

Passio sanctarum virginum Agapes, Chionæ et Irenæ, quas sub nocturno silentio Dulcitus præses clam adiit, cupiens earum amplexibus saturari. Sed mox ut intravit, mente captus ollas et sartagine pro virginibus amplectendo osculabatur, donec facies et vestes horribili nigredine inficiebantur. Deinde Sisinnio comiti jussu perpuniendas [*leg. j. imperatoris pun.*] virgines cessit, qui etiam miris modis illusus tandem Agapen et Chioniam concremari et Irenam jussit perfodi.

INTERLOCUTORES:

DIOCLETIANUS, AGAPE, CHIONIA, IRENA, DULCITIUS, MILITES.

SCENA I.

DIOCLETIANUS.

Parentelæ claritas, ingenuitas, vestrumque serenitas pulchritudinis exigit vos nuptiali lege primis in palatio copulari, quod nostri jussio annuerit fieri, si Christum negare nostrisque diis sacrificia velitis ferre.

AGAPE.

Esto securus curarum, nec te gravet nostrarum præparatio nuptiarum, quia nec ad negationem confitendi nominis, nec ad corruptionem integritatis ullis rebus compelli poterimus.

DIOCLETIANUS.

Quid sibi vult ista quæ vos agitat fatuitas?

AGAPE.

Quod signum fatuitatis nobis inesse deprehendis?

C

18 DIOCLETIANUS.

Evidens magnumque.

AGAPE.

In quo?

DIOCLETIANUS.

In hoc præcipue quod, relicta vetustæ observantia religionis, inutilem Christianæ novitatem sequimini superstitionis.

AGAPE.

Temere calumniaris statum Dei omnipotentis. Periculum.

DIOCLETIANUS.

Cujus?

AGAPE.

Tui rei que publicæ quam gubernas.

DIOCLETIANUS.

Ista insanit. Amoveatur.

D

CHIONIA.

Mea germana non insanit, sed tui stultitiam juste reprehendit.

DIOCLETIANUS.

Ista inclementius bacchatur, unde nostris conspectibus æque subtrahatur, et tertia discutiatur.

IRENA.

Tertiam rebellem tibi que penitus probabis renitentem.

DIOCLETIANUS.

Irena, cum sis minor ætate, sito major dignitate.

IRENA.

Ostende, quæso, quo pacto.

DIOCLETIANUS.

Flecte cervicem diis, et esto sororibus exemplum correctionis et causa liberationis.

IRENA.

Conquiniscant idolis, qui velint incurrere iram Celsitonantis, ego quidem caput regali unguento delibutum non dehonestabo, pedibus simulacrorum submittendo.

DIOCLETIANUS.

Cultura deorum non adducit dehonestatem, sed præcipuum honorem.

IRENA.

Et quæ inhonestas turpior, quæ turpitudine major, quam servos venerari ut dominos?

DIOCLETIANUS.

Non suadeo tibi venerari servos, sed dominorum principumque deos.

IRENA.

Nonne is est cujusvis servus, qui ab artifice pretio comparatur, ut emptitius?

DIOCLETIANUS.

Hujus præsumptio verborum tollenda est supplicii.

IRENA.

Hoc optamus, hoc amplectimur, ut pro Christi amore supplicii laceremur.

DIOCLETIANUS.

Istæ contumaces nostrisque decretis contraluctantes catenis irretiantur, et ad examen Dulciti præsulis [*leg. præsidis*] sub carcerali squalore serventur.

SCENA II.

DULCITIUS.

Producite, milites, producite quas tenetis in carcere.

MILITES.

Ecce quas vocasti.

DULCITIUS.

Papæ! quam pulchræ, quam venustæ, quam egregiæ puellulæ!

MILITES.

Profecto decoræ.

DULCITIUS.

Captus sum illarum specie.

MILITES.

Credibile.

A

DULCITIUS.

Exæstuo illas ad mei amorem trahere.

MILITES.

Diffidimus te prævalere.

DULCITIUS.

Quare?

MILITES.

Quia stabiles fide.

DULCITIUS.

Quid si suadeam blandimentis?

MILITES.

Contemnunt.

DULCITIUS.

Quid si terream suppliciis?

MILITES.

Parvi pendunt.

DULCITIUS.

Et quid fiet?

MILITES.

Præcogita.

DULCITIUS.

Ponite illas **19** in custodiam in interiorem officinæ ædem, in cujus proaulio ministrorum servantur vasa.

MILITES.

Ut quid eo loci?

DULCITIUS.

Quo a me sæpiuscule possint videri.

MILITES.

Ut jubes.

SCENA III.

DULCITIUS.

Quid agunt captivæ sub hoc noctis tempore?

MILITES.

Vacant hymnis.

DULCITIUS.

Accedamus propius.

MILITES.

Tinnulæ sonitum vocis a longe audiemus.

DULCITIUS.

Observate pro foribus cum lucernis; ego autem intrabo et vel optatis amplexibus me saturabo.

MILITES.

Intra, præstolabimur.

SCENA IV.

AGAPE.

Quid strepit præ foribus?

IRENA.

Infelix Dulcitius ingreditur.

CHIONIA.

Deus nos tueatur!

AGAPE.

Amen.

CHIONIA.

Quid sibi vult collisio ollarum, cacaborum et sarraginum?

IRENA.

Lustrabo. Accedite, quæso, per rimulas perspicite.

Quid est?
 IRENA.
 Ecce, iste stultus mente alienatus aestimat se nostris uti amplexibus.

Quid facit?
 IRENA.
 Nunc ollas molli fovet gremio, nunc sartagine et cacabos amplectitur mitia libans oscula.

Ridiculum!
 IRENA.
 Nam facies, manus ac vestimenta, adeo sordida, adeo coinquinata, ut nigredo quæ inhæsit similitudinem Æthiopis exprimat.

Decet, ut talis appareat corpore, qualis a diabolo possidetur in mente.

(En, parat egredi. Intendamus quid illo egrediente agant milites pro foribus exspectantes.)

SCENA V.

MILITES.

Quis hic egreditur demoniacus, vel magis ipse diabolus? Fugiamus.

DULCITIUS.

Milites, quo fugitis? State, exspectate, ducite me cum lucernis ad cubile.

MILITES.

Vox senioris nostri, sed imago diaboli. Non subsistamus, sed fugam maturemus; phantasma vult nos pessumdare.

DULCITIUS.

Ad palatium ibo, et quam abjectionem patior principibus vulgabo.

SCENA VI.

DULCITIUS.

Ostiarii, introducite me in palatium, quia ad imperatorem habeo secretum.

OSTIARIUM.

Quid hoc vile ac detestabile monstrum, scissis et nigellis panniculis obsitum? Pugnis tundamus, de gradu præcipitemus, nec ultra huc detur liber accessus.

DULCITIUS.

Væ, væ! Quid contigit? Nonne splendidissimis vestibus indutus, totoque corpore videor nitidus, et quicumque me aspicit velut horribile monstrum fastidit? Ad conjugem revertar, quo ab illa quid erga me actum sit experiar. **20** En, solutis crinibus egreditur, omnisque domus lacrymis prosequitur.

SCENA VII.

CONJUX.

Heu, heu! mi senior, Dulciti! Quid pateris? Non es sanæ mentis? Factus es in derisum Christicolis.

DULCITIUS.

Nunc tandem sentio me illusum illarum maleficis.

A

CONJUX.

Hoc me vehementer confudit, hoc præcipue contristavit, quod quid patiebaris ignorasti.

DULCITIUS.

Mando ut lascivæ præsententur puellæ, et abstractis vestibus publice denudentur, quo versa vice quid nostra possint ludibria experiantur.

SCENA VIII.

MILITES.

Frustra sudamus, in vanum laboramus. Ecce, vestimenta virgineis corporibus inhærent velut coria. Sed et ipse qui nos ad exspoliandum urgebat præses stetit sedendo, nec ullatenus excitari potest a somno. Ad imperatorem adeamus, ipsique rerum quæ geruntur propalemus.

B

SCENA IX.

DIOCLETIANUS.

Dolet nimium quod præsidem Dulcitiium audio adeo illum, adeo exprobratum, adeo calumniatum. Sed, ne viles mulierculæ jactent se impune nostris diis deorumque cultoribus illudere, Sisinnium comitem dirigam ad ultionem exercendam.

SCENA X.

SISINNIUS.

O milites, ubi sunt lascivæ, quæ torqueri debent, puellæ?

MILITES.

Affliguntur in carcere.

SISINNIUS.

Irenam reservate et reliquas producite.

MILITES.

Cur unam excipis?

SISINNIUS.

Parcens infantia. Forte facilius convertetur, si sororum præsentia non terrebitur.

MILITES.

Ita.

SCENA XI.

MILITES.

Præsto sunt quas jussisti.

SISINNIUS.

Præbete assensum, Agape et Chionia, meis consiliis.

AGAPE.

Si præbebimus?

SISINNIUS.

Ferte libamina diis.

CHIONIA.

Vero et æterno Patri ejusque coæterno Filio, sanctoque amborum Paraclito, sacrificium laudis sine intermissione libamus.

SISINNIUS.

Hoc vobis non suadeo, sed pœnis prohibeo.

AGAPE.

Non prohibebis, nec unquam sacrificabimus demoniis.

SISINNIUS.

Deponite duritiam cordis, et sacrificate. Sin autem,

faciam vos interfectum iri, juxta præceptum imperatoris Diocletiani.

CHIONIA.

Decet ut in nostri necem obtemperes jussis tui imperatoris, cujus nos decreta contemnere noscis. Si autem parcendo moram feceris, æquum est ut tu interficiaris.

SISINNIUS.

Non tardetis, milites, non tardetis capere blasphemias has, **21** et in ignem projicite vivas.

MILITES.

Instemus construendis rogis et tradamus illas bacchantibus flammis, quo finem demus conviciis.

AGAPE.

Non tibi, Domine, non tibi hæc potentia insolita, ut ignis vim virtutis suæ obliviscatur, tibi obtemperando. Sed tædet nos morarum. Ideo rogamus solvi retinacula animarum, quo extinctis corporibus tecum plaudent in æthere nostri spiritus.

MILITES.

O novum, o stupendum miraculum! Ecce, animæ egressæ sunt corpore, et nulla læsionis reperiuntur vestigia; sed nec capilli, nec vestimenta ab igne sunt ambusta, quo minus corpora.

SISINNIUS.

Proferte Irenam.

MILITES.

Etiam.

SCENA XII.

SISINNIUS.

Pertimesce, Irena, necem sororum, et cave perire exemplo illarum.

IRENA.

Opto exemplum earum moriendo sequi, quo merear cum his æternaliter lætari.

SISINNIUS.

Cede, cede meæ suasioni.

IRENA.

Haud cedam facinus suadenti.

SISINNIUS.

Si non cesseris, non citum tibi præstabo exitum, sed differam et nova in dies supplicia multiplicabo.

IRENA.

Quanto acrius torqueor, tanto gloriosius exaltabor.

SISINNIUS.

Supplicia non metuis; admovebo quod horresces.

IRENA.

Quidquid irrogabis adversi, evadam juvamine Christi.

SISINNIUS.

Faciam te ad lupanar duci, corpusque tuum turpiter coinquinari.

IRENA.

Melius est ut corpus quibuscunque injuriis maculetur, quam anima idolis polluat.

SISINNIUS.

Si socia eris meretricum, non poteris polluta ultra intra contubernium computari virginum.

IRENA.

Voluptas parit pœnam, necessitas autem coronam; nec dicitur reatus nisi quod consentit animus.

SISINNIUS.

Frustra parcebam, frustra miserebar hujus infantia.

MILITES.

Præscivimus; nullatenus ad deorum culturam potest flecti, nec terrore unquam potest frangi.

SISINNIUS.

Non ultra parcam.

MILITES.

Rectum.

SISINNIUS.

Capite illam sine miseratione, et trahentes cum crudelitate ducite ad lupanar sine honore.

IRENA.

Non perducent.

SISINNIUS.

Quis prohibere potest?

IRENA.

Qui mundum sui providentia regit.

SISINNIUS.

Probabo.

IRENA.

Ac citius libito.

SISINNIUS.

Ne terreamini, milites, fallacibus hujus blasphemæ præsagiis.

MILITES.

Non terremur, sed tuis præceptis parere nitimur.

SCENA XIII.

SISINNIUS.

Qui sunt hi **22** qui nos invadunt? Quam similes sunt militibus quibus Irenam tradidimus. Ipsi sunt. Cur tam cito revertimini? Quo tenditis tam anhelis?

MILITES.

Te ipsum quærimus.

SISINNIUS.

Ubi est quam traxistis?

MILITES.

In supercilio montis.

SISINNIUS.

Cujus?

MILITES.

Proximi.

SISINNIUS.

O insensati et hebetes, totiusque rationis incapaces!

MILITES.

Cur causaris? Cur voce et vultu nobis minaris?

SISINNIUS.

Dii vos perdant!

MILITES.

Quid in te commisimus? Quam tibi injuriam fecimus? Quæ tua jussa transgressi sumus?

SISINNIUS.

Nonne præcepi ut rebellem deorum ad turpitudinis locum traheretis?

MILITES

A

SCENA XIV.

Præcepisti, nosque tuis præceptis operam dedimus implendis, sed supervenere duo ignoti juvenes, asserentes se ad hoc ex te missos, ut Irenam ad cacumen montis perducerent.

SISINNIUS.

Ignorabam.

MILITES.

Agnosceamus.

SISINNIUS.

Quales fuerunt?

MILITES.

Amictu splendidi, vultu admodum reverendi.

SISINNIUS.

Num sequebamini illos?

MILITES.

Sequebamur.

SISINNIUS.

Quid fecerunt?

MILITES.

A dextra lævaque Irenæ se locaverunt, et nos huc direxerunt, quo te exitus rei non lateret.

SISINNIUS.

Restat ut ascenso equo pergam, et qui fuerint, qui nos tam libere illuserunt, perquiram.

MILITES.

Properemus pariter.

SISINNIUS.

Hem! ignoro quid agam. Pessumdatus sum maleficiis chisticolarum. En montem circumeo, et semitam aliquoties reperiens, nec ascensum comprehendere, nec reditum quo repetere.

MILITES.

Miris modis omnes illudimur, nimiaque lassitudine fatigamur, et si insanum caput diutius vivere sustines, te ipsum et nos perdes.

SISINNIUS.

Quisquis es meorum, strenue extende arcum, jace sagittam, perfode hanc maleficam.

MILITES.

Decet.

B

IRENA.

Infelix, erubescere, teque turpiter victum ingemisce, quia tenellæ infantiam virgunculæ absque armorum apparatu nequisti superare.

SISINNIUS.

Quiquid dedecoris accidit levius tolero, quia te morituram haud dubito.

IRENA.

Hinc mihi quam maxime gaudendum, tibi vero dolendum, quia pro tui severitate malignitatis in Tartara damnaberis; ego autem martyrii palmam virginitatisque receptura coronam, **23** intrabo æthereum æterni regis thalamum, cui est honor et gloria in sæcula.

III.

CALLIMACHUS.

ARGUMENTUM IN CALLIMACHUM.

Resuscitatio Drusianæ et Callimachi, qui eam non solum vivam, sed etiam præ tristitia atque excæcatione illiciti amoris, in Domino mortuam plus justo amavit, unde morsu serpentis male periit; sed precibus sancti Joannis apostoli una cum Drusiana resuscitatus, in Christo est renatus.

INTERLOCUTORES :

CALLIMACHUS, AMICI, DRUSIANA, ANDRONICUS, SANCTUS JOANNES, FORTUNATUS.

SCENA I.

CALLIMACHUS

Paucis vos, amici, volo.

AMICI.

Utere quantumlibet nostro colloquio.

CALLIMACHUS.

Si ægre non accipitis, malo vos interim sequestrari aliorum colloquio.

PATROL. CXXXVII

C

AMICI.

Quod tibi videtur commodum nobis est sequendum.

CALLIMACHUS.

Accedamus in secretiora loca, ne aliquis superveniens interrumpat dicenda.

AMICI.

Ut libet.

SCENA II.

CALLIMACHUS.

Anxie diuque gravem sustinui dolorem, quem vestro consilio relevari posse spero.

AMICI.

Æquum est ut communicata invicem compassione patiamur. quidquid unicuique nostrum utriusque eventu fortunæ ingeratur.

CALLIMACHUS.

O utinam voluissetis meam passionem compatiendo mecum partiri!

AMICI.

Enuclea quid patiaris, et, si res exigit, compatiemur; sin autem, animum tuum a nequam intentione revocare nitentur.

CALLIMACHUS.

Amo.

AMICI

Quia?

CALLIMACHUS.

Rem pulchram, rem venustam.

AMICI.

Nec in solo, nec in omni. Ideo atomum quod amas per hoc nequit intelligi.

CALLIMACHUS.

Mulierem.

AMICI.

Cum mulierem dixeris, omnes comprehendis.

CALLIMACHUS.

Non omnes æqualiter, sed **24** unam specialiter. **C**

AMICI.

Quod de subjecto dicitur, non nisi de subjecto aliquo cognoscitur. Unde, si velis nos enarithmum agnoscere, dic primum usiam.

CALLIMACHUS.

Drusianam.

AMICI.

Andronici huius principis conjugem?

CALLIMACHUS.

Ipsam.

AMICI.

Erras, socie: est lota baptismate.

CALLIMACHUS.

Inde non curo, si ipsam ad mei amorem attrahere potero. **D**

AMICI.

Non poteris.

CALLIMACHUS.

Cur diffiditis?

AMICI.

Quia rem difficilem petis.

CALLIMACHUS.

Num ego primus huiusmodi rem peto, et non multorum ad audendum provocatus sum exemplo?

AMICI.

Intende, frater: ea ipsa quam ardes, sancti Joannis apostoli doctrinam secuta, totam se devovit Deo, in tantum ut nec ad torum Andronici Christianissimi

A viri jamdudum potuit revocari, quo minus tuæ consentiet vanitati.

CALLIMACHUS.

Quæsivi a vobis consolationem, sed incutitis mihi desperationem.

AMICI.

Qui simulat fallit, et qui profert adulationem vendit veritatem.

CALLIMACHUS.

Quia mihi vestrum auxilium subtrahitis, ipsam adibo, ejusque animo mei amorem blandimentis persuadebo

AMICI.

Haud persuadebis.

CALLIMACHUS.

B Quippe veter fatis.

AMICI.

Experiemur.

SCENA III.

CALLIMACHUS.

Sermo meus ad te, Drusiana, præcordialis amor.

DRUSIANA.

Quid mecum velis, Callimache, sermonibus agere vehementer admiror.

CALLIMACHUS.

Miraris?

DRUSIANA.

Satis.

CALLIMACHUS.

Primum de amore.

DRUSIANA.

Quid de amore?

CALLIMACHUS.

Id scilicet quod te præ omnibus diligo

DRUSIANA.

Quæ vis consanguinitatis, quæve legalis conditio institutionis compellit te ad mei amorem?

CALLIMACHUS.

Tui pulchritudo.

DRUSIANA.

Mea pulchritudo

CALLIMACHUS.

Imo.

DRUSIANA.

Quid ad te?

CALLIMACHUS.

Proh dolor! hactenus parum, sed spero quod attingat postmodum.

DRUSIANA.

Discede, discede, leno nefande; confundor enim diutius tecum verba miscere, quem sentio plenum diabolica deceptione.

CALLIMACHUS.

Mea Drusiana, ne repellas te amantem tuoque amori cordatenus inhærentem, sed impende amori vicem.

DRUSIANA.

Lenocinia tua parvipendo, tuique lasciviam fastidio, sed teipsum penitus sperno.

CALLIMACHUS.

Adhuc non reperi occasionem irascendi; quia quid mea in te agat dilectio forte erubescis fateri.

DRUSIANA.

Nihil aliud nisi indignationem.

CALLIMACHUS.

Credo te **25** hanc sententiam mutatum ire.

DRUSIANA.

Non mutabo pro certo.

CALLIMACHUS.

Forte.

DRUSIANA.

O insensate et amens! Cur falleris? Cur te vacua spe illudis? Quo pacto, qua dementia reris me tuæ cedere nugacitati, quæ per multum temporis a legalis toro viri me abstinui?

CALLIMACHUS.

Proh Deum atque hominum fidem! si non consenseris, non quiescam, non desistam, donec te captiosis circumveniam insidiis.

SCENA IV.

DRUSIANA.

Eh heu! Domine Jesu Christe, quid prodest castitatis professionem subisse, cum is amens mea deceptus est specie? Intende, Domine, mei timorem, intende quem patior dolorem. Quid mihi, quid agendum sit, ignoro. Si prodidero, civilis per me fiet discordia; si celavero, insidiis diabolicis sine te refragari nequeo. Jube me in te, Christe, ocius mori, ne fiam in ruinam delicato juveni.

ANDRONICUS.

Væ mihi infortunato! Ex improvise mortua es Drusiana. Curro, sanctumque Joannem advoco.

SCENA V

JOANNES.

Cur nimium contristaris, Andronice? Cur fluunt lacrymæ?

ANDRONICUS.

Heu! heu! domine, tædeo vitæ propriæ.

JOANNES.

Quid pateris?

ANDRONICUS.

Drusiana, tui assecla.....

JOANNES.

Estne homine exuta?

ANDRONICUS.

Hem! est.

JOANNES.

Multum disconvenit ut pro his fundantur lacrymæ, quorum animas credimus lætari in requie.

ANDRONICUS.

Non dubitem licet quin, ut asseris, anima æternaliter lætetur corpusque quandoque incorruptum resuscitetur, hoc tamen me vehementer exurit, quod ipsa me præsentem mortem ut adveniret optando invitavit.

JOANNES.

Agnostin' causam?

A

ANDRONICUS.

'Agnovi, tibi que enucleam, si quando ex tristitia hac convalescam.

JOANNES.

Accedamus, exsequiasque diligenter celebremus.

ANDRONICUS.

Marmoreum in proximo sepulcrum habetur, in quod funus ponatur; servandique cura sepulcri Fortunato nostro relinquatur procuratori.

JOANNES.

Decet ut tumuletur honorifice. Deus lætificet animam in requie

SCENA VI.

CALLIMACHUS.

Quid fiet, Fortunate, quia nec morte Drusianæ **B** revocari possum ab amore?

FORTUNATUS.

Miserabile.

CALLIMACHUS.

Pereo nisi me adjuvet tua industria.

FORTUNATUS.

In quo possum adjuvare?

CALLIMACHUS.

In eo ut vel mortuam me facias videre.

FORTUNATUS.

Corpus adhuc integrum manet, ut reor, quia **26** non languore exesum, sed levi, ut experiebare, febre est solutum

CALLIMACHUS.

O me felicem, si unquam experirer!

FORTUNATUS.

Si placabis muneribus, dedam illud tuis usibus.

CALLIMACHUS.

Quæ in præsentem ad manus habeo interim accipe, nec diffidas te multo majora accepturum fore.

FORTUNATUS.

Eamus cito.

CALLIMACHUS.

In me non erit mora.

SCENA VII.

FORTUNATUS.

Ecce corpus: nec facies cadaverosa, nec membra sunt tabida; utere ut libet.

CALLIMACHUS.

D O Drusiana, Drusiana, quo affectu cordis te colui, qua sinceritate dilectionis te viscera tenuis amplexatus fui! Et tu semper abjecisti, meis votis contradixisti. Nunc in mea situm est potestate quantislibet injuriis te velim lacessere.

FORTUNATUS.

At, at! horribilis serpens invadit nos.

CALLIMACHUS.

Hei mihi! Fortunate, cur me decepisti? Cur detestabile scelus persuasisti? En, tu morieris serpentis vulnere, et ego commorior præ timore.

SCENA VIII.

JOANNES.

Accedamus, Andronice, ad tumultum Drusianæ, quo animam Christo commendemus prece.

ANDRONICUS.

Hoc decet tui sanctitatem, ut non obliuiscaris in te confidentem.

JOANNES.

Ecce, invisibilis Deus nobis apparet visibilis in pulcherrimi similitudine juvenis.

ANDRONICUS.

Expaveo.

JOANNES.

Domine Jesu, cur juxta id loci dignatus es servis tuis manifestari?

DEUS.

Propter Drusianæ ejusque qui juxta sepulcrum illius jacet resuscitationem apparui, quia nomen meum in his debet gloriari.

ANDRONICUS.

Quam subito receptus est cælo.

JOANNES.

Ideo causam penitus non intelligo.

ANDRONICUS.

Maturemus gressum; forte experieris in perventione quod asseris te minus intelligere.

SCENA IX.

JOANNES.

In nomine Christi, quid est hoc quod videt miraculi? Ecce, aperto sepulcro corpus Drusianæ foras est ejectum, juxta quod jacent duo cadavera amplexu serpentis circumflexa.

ANDRONICUS.

Conjecto quid significet. Is ipse Callimachus Drusianam dum viveret illicite amavit, quod illa ægre ferens in febrem præ tristitia incidit, et mortem ut adveniret invitavit.

JOANNES.

Hoc amor castitatis coegit.

ANDRONICUS.

Post cujus occasum hic amens infelicis languore amoris et negati tedium conglomerans sceleris, tabescebat animo, eoque magis desiderio æstuabat.

JOANNES.

Miserabile!

27 ANDRONICUS.

Non ambigo quin hunc improbum servum mercede conduceret, quo illi patranda occasionem facinoris præberet.

JOANNES.

O nefas incomparabile!

ANDRONICUS.

Ideo ambo, ut video, morte sunt consumpti, ne effectum administrarent sceleri.

JOANNES.

Nec injuria.

ANDRONICUS.

In hoc tamen illud est vel maxime admirandum, cur hujus qui pravum voluit resuscitatio, magis quam ejus qui consensit, divina sit voce prænuntiata, nisi quia forte hic carnali deceptus delectatione deliquit ignorantia, iste autem sola malitia.

JOANNES.

Quanta supernus arbiter districtione cunctorum

A facta examinat, quamque æqua lance singulorum merita pensat, id non obvium nec cuiquam explicabile fore potest, quia divini subtilitas judicii longe præterit humani sagacitatem ingenii.

ANDRONICUS.

Ideo admirando defecimus, quia rerum quæ geruntur causas docte internoscere nequimus.

JOANNES.

Eventus post facta docet persæpe rerum discrimina

ANDRONICUS.

Verum age jam, beate Joannes, quod acturus es. Fac ut resuscitetur Callimachus, quo solvatur hujusmodi ambiguitatis nodus.

JOANNES.

B Reor prius invocato Christi nomine anguem proturbandum, post vero Callimachum resuscitandum.

ANDRONICUS.

Recte reris, ne ultra lædatur morsu serpentis.

JOANNES.

Discede ab hoc, crudelis bestia, quia serviturus est Christo.

ANDRONICUS.

Licet irrationale sit animal, haud surda tamen aure quod jussisti obaudivit.

JOANNES.

Non mea sed Christi virtute paruit.

ANDRONICUS.

Ideo citius dicto evanuit.

JOANNES.

C Deus incircumscribitus et incomprehensibilis, simplex et inæstimabilis, qui solus es id quod es, qui diversa duo socians ex hoc et hoc hominem fingis, eademque dissocians unum quod constabat resolvis, jube ut reducto halitu disjunctaque compagine rursus colliminata, Callimachus resurgat plenus, ut fuit, homo, quo ab omnibus magnificeris, qui solus miranda operaris.

ANDRONICUS.

Amen. Ecce, vitales auras carpit, sed præ stupore adhuc quiescit.

JOANNES.

Callimache, surge in Christi nomine, et utcumque se res habeat confitere; quantilibet obnoxius sis vitiis proferas, ne nos in modico **28** lateat veritas.

CALLIMACHUS.

D Negare nequeo, quin patranda causa facinoris accesserim, quia infelici languore tabescebam, nec illiciti æstum amoris compescere poteram

JOANNES.

Quæ dementia, quæ insania te decepit, ut castis præsumeres fragmentis alicujus injuriam conferre dehonestatis?

CALLIMACHUS.

Propria stultitia hujusque Fortunati fraudulenta deceptio.

JOANNES.

Num triplici infortunio adeo infelix effectus es, ut nefas quod voluisti perficere posses?

CALLIMACHUS.

Nullatenus. Licet non defuisset velle possibilitas, tamen omnino defuit posse.

JOANNES.

Quo pacto impediēbaris?

CALLIMACHUS.

Ut primum distracto tegmine conviciis tentavi la-
cessere corpus exanime, iste Fortunatus, qui fo-
mes mali et incentor exstitit, serpentinis perfusus
venenis periit.

ANDRONICUS.

O factum bene!

CALLIMACHUS.

Mihi autem apparuit juvenis aspectu terribilis,
qui detectum corpus honorifice texit, ex cujus flam-
mea facie candentes in bustum scintillæ transilie-
bant, quarum una resiliens mihi in faciem fereba-
tur, simulque vox facta est dicens: *Callimache, mo-
rere ut vivas!* His dictis, exspiravi.

JOANNES.

Opus cœlestis gratiæ, quæ non delectatur in im-
piorum perditione.

CALLIMACHUS.

Audisti miseriam meæ perditionis, noli elongare
medelam tuæ miserationis.

JOANNES.

Non elongabo.

CALLIMACHUS.

Nam nimium confundor, cordetenus contristor,
anxior, gemo, doleo super gravi impietate mea.

JOANNES.

Nec immerito, quippe grave delictum haud leve
pœnitudinis exspectat remedium.

CALLIMACHUS.

O-utinam reserarentur secreta meorum viscerum
latibula, quo interim amaritudinem quam pãtior
doloris perspiceres, et dolenti condoleres!

JOANNES.

Congraudeo hujusmodi dolori, quia sentio te salu-
briter contristari.

CALLIMACHUS.

Tædet me prioris vitæ, tædet delectationis ini-
quæ.

JOANNES.

Nec injuria.

CALLIMACHUS.

Pœnitetque delicti.

JOANNES.

Et merito

CALLIMACHUS.

Displicet omne quod feci in tantum, ut nullus
amor, nulla voluptas sit vivendi, nisi renatus in
Christo merear in melius transmutari.

JOANNES.

Non dubito quin superna gratia in te appareat.

CALLIMACHUS.

Ideo ne moreris, ne pigriteris lassum erigere, mœ-
rentem consolationibus attollere **29**, quo tuo monitu,
tuo magisterio, a gentili in Christianum, a nugace

A in castum transmutatus virum, tuoque ducatu se-
mitam arripiens veritatis, vivam juxta divinæ præ-
conium promissionis.

JOANNES.

Benedicta sit unica Progenies Divinitatis, idemque
particeps nostræ fragilitatis, qui te, fili Callimache,
parcendo occidit et occidendo vivificavit, quo suum
plasma mortis specie ab interitu liberaret animæ.

ANDRONICUS.

Res insolita, omnique admiratione digna!

JOANNES.

B O Christe, mundi redemptio, et peccatorum pro-
pitiatio, qualibus laudum præconiis te talem celè-
brem ignoro. Expaveo tui benignam clementiam et
clementem patientiam, qui peccantes nunc paterno
more tolerando blandiris, nunc justa severitate ca-
stigando ad pœnitentiam cogis.

ANDRONICUS.

Laus ejus divinæ pietati.

JOANNES.

Quis auderet credere, quisvè præsumeret sperare,
ut hunc, quem criminosis intentum vitiis mors in-
venit et inventum abstulit, tui miseratio ad vitam
excitare, ad veniam dignaretur reparare? Sit no-
men tuum sanctum benedictum in sæcula, qui solus
facis stupenda mirabilia.

ANDRONICUS.

C Eia, sancte Joannes, et me consolari ne tardes.
Nam conjugalī amor Drusianæ meam haud patitur
mentem consistere, nisi et ipsam quantocius videam
resurrectum ire.

JOANNES.

Drusiana, resuscitet te Dominus Jesus Christus.

DRUSIANA.

Laus et honor tibi, Christe, qui me fecisti revi-
viscere.

CALLIMACHUS.

Sospitatis auctori grates, qui te, mea Drusiana,
resurgere dedit in lætitia, quæ-gravi cum tristitia
die fungebarris extrema.

DRUSIANA.

Decet tui sanctitatem, venerande Pater Joannes,
ut resuscitato Callimacho, qui me illicite amavit,
et hunc resuscites, qui mei proditor funeris exstitit.

CALLIMACHUS.

D Ne dignum ducas, Christi apostole, hunc prodito-
rem, hunc malefactorem, a vinculis mortis absol-
vere, qui me decepit, me seduxit, meque ad au-
dendum horribile facinus provocavit

JOANNES.

Non debes illi invidere gratiam divinæ clementiæ.

CALLIMACHUS.

Non est enim dignus resurrectione, qui auctor ex-
stitit perditionis alienæ.

JOANNES.

Lex nostræ religionis docet, ut homo homini di-
mittat, si ipse **30** a Deo dimitti ambiat.

ANDRONICUS.

Justum.

JOANNES.

Quando etiam Dei Unigenitus, idemque Virginis primogenitus, qui solus innocens, solus immaculatus, solus sine veterni sorde delicti in mundum venit, omnes sub gravi onere peccati depressos invenit.

ANDRONICUS

Verum.

JOANNES

Scilicet nullum justum, nullum misericordia inveniret dignum, neminem tamen sprexit, neminem suæ gratia pietatis privavit, sed seipsum omnibus tradidit; suique dilectam animam pro omnibus posuit.

ANDRONICUS.

Si innocens non occideretur, nemo juste liberaretur.

JOANNES.

Ideo in hominum non delectatur perditione, quos suo emptos meminit pretioso sanguine.

ANDRONICUS.

Gratias illi.

JOANNES.

Unde aliis Dei gratiam non debemus invidere, quam ex nullis præcedentibus meritis in nobis gaudemus abundare.

CALLIMACHUS.

Terraisti me monitu.

JOANNES

Ne autem tuis videar reniti votis, non suscitetur per me, sed per Drusianam, quia ad hoc implendum a Deo accepit gratiam.

DRUSIANA.

Divina substantia, quæ vere et singulariter es sine materiæ forma, quæ hominem ad tui imaginem plasmasti, et plasmato spiraculum vitæ inspirasti, jube materiale corpus Fortunati reducto calore in viventem animam iterum reformari, quo trina nostri resuscitatio tibi in laudem vertatur, Trinitas veneranda.

JOANNES.

Amen.

DRUSIANA.

Expergiscere, Fortunata, et jussu Christi retinacula mortis dirumpe.

FORTUNATUS.

Quis me apprehensa manu erexit? Quis vocem ut resurgerem dedit?

JOANNES.

Drusiana.

FORTUNATUS.

Nam me suscitavit Drusiana?

JOANNES.

Ipsa.

FORTUNATUS.

Nonne ante aliquot dies improvisa morte fuerat consumpta?

JOANNES.

At vivit in Christo.

A

FORTUNATUS

Et cur manet Callimachus gravi vultu modestus nec perfurit solito more in amore Drusianæ?

JOANNES.

Quia a nequam intentione transmutatus, vere est Christi discipulus.

FORTUNATUS.

Non.

JOANNES.

Etiam.

FORTUNATUS

Si, ut asseris, Drusiana me suscitavit, et Callimachus Christo credidit, vitam repudio mortemque eligo sponte, quia malo non esse, quam in his tantum abundanter virtutum gratiam sentiscere.

JOANNES.

O admiranda diaboli invidia, o malitia serpentis antiqui, qui et protoplastis mortem **31** propinavit et super justorum gloria semper gemit! Iste infelicissimus Fortunatus, diabolicæ amaritudinis felle plenissimus, comparatur male arbori amarus fructus facienti. Unde excisus a collegio justorum et abjectus a consortio Deum timentium, mittatur in æterni ignem supplicii, cruciandus sine alicujus intermissione refrigerii.

ANDRONICUS.

Ecce, turgescitibus serpentinis morsibus ad occasum rursus vergitur et citius dicto morietur.

JOANNES.

Moriatur, sitque incola gehennæ, qui propter alieni invidiam profectus recusavit vivere.

ANDRONICUS.

Terribile.

JOANNES.

Nihil terribilius invido, nihil scelestius superbo.

ANDRONICUS.

Uterque miserabilis

JOANNES.

Una eademque persona utroque semper laborat vitio, quia neutrum sine altero.

ANDRONICUS.

Expone enucleatius.

JOANNES.

Nam qui superbit, invidet, et qui invidet, superbit; quia mens invida, dum alienam laudem nec patitur audire, et in sui comparatione perfectiores ambit vilescere, dedignatur subjici dignioribus, et superbe conatur præferri comparibus.

ANDRONICUS.

Patet.

JOANNES.

Unde iste miserrimus vulnerabatur mente, quia se his inferiorem æstimari non sustinuit, in quis amplioem Dei gratiam lucere non nescivit.

ANDRONICUS.

Nunc tandem intelligo quod inter surgentes minime est computatus, quia ocius erat moriturus.

JOANNES.

Dignus est enim utraque morte, quia et comman-

datum funus afficiebat injuria, et resurgentes injusto insectabatur odio.

ANDRONICUS.

Infelix est mortuus,

JOANNES.

Recedamus, suumque diabolo filium relinquamus. Nos autem diem istum, et pro miranda Callimachi mutatione, et pro utriusque resuscitatione, cum

lætitia agamus, gratias ferentes Deo, æquo judici secretorumque discretissimo cognitori, qui solus omnia subtiliter examinans, omnia recte disponens, unumquemque, juxta quod dignum prænoscit, præmiis supplicisve aptabit. Ipsi soli honor, virtus, fortitudo, et victoria, laus et jubilatio per infinita sæculorum sæcula. Amen.

IV.

32 ABRAHAM.

ARGUMENTUM IN ABRAHAM.

Lapsus et conversio Mariæ, neptis Abrahæ eremicolæ, quæ ubi xx annos solitariam vitam egit, corrupta virginitate sæculum repetiit et contubernio meretricum admisceri non metuit; sed post biennium præfati Abrahæ monitis, illam sub amatoris specie quærentis, reducta, larga effusione lacrymarum continuæque exercitatione jejuniorum, vigiliarum atque orationum per videnos annos emundavit maculas criminum.

INTERLOCUTORES:

ABRAHAM, EPHREM, MARIA.

SCENA I.

ABRAHAM.

Tunc, frater et coeremita Ephrem, commodum ducis meæ adhuc confabulationi vacare, an quoad usque divinas expleas laudes, me vis præstolari?

EPHREM.

Nostrorum confabulatio ejus debet esse laudatio, qui se congregatis in suo nomine medium spondit interesse.

ABRAHAM.

Nihil aliud locuturus accessi, nisi quod divinæ voluntati non nescio commodari.

EPHREM.

Quare nec ad momentum quidem me subtraho, sed tuo affectui totum dedo.

ABRAHAM.

Quiddam agendum mihi exæstuat mente, in quo tuum velle meis votis exopto respondere.

EPHREM.

Si unum cor unaque anima jubetur esse, idem velle, idem cogimur nolle.

ABRAHAM.

Est mihi neptis tenella utriusque parentis solamine destituta, in quam pro compassione orbitatis nimio affectu ducor, cujusque causa continua sollicitudine fatigor.

EPHREM

Et quid tibi, triumphator sæculi, cum curis mundi?

ABRAHAM.

Id scilicet curo ne immensa ejus serenitas pul-

berchritudinis alicujus obfuscetur sorde coinquationis.

EPHREM.

Hujusmodi cura non est vituperanda?

ABRAHAM.

Spero.

EPHREM.

Cujus est ætatis?

33 ABRAHAM.

Si unius rotatus mensurni apponderetur, duas olympiades vitali aura vesceretur.

EPHREM.

Immatura pupilla.

ABRAHAM.

Ideo non deest mihi cura.

EPHREM.

Ubi degit?

ABRAHAM.

In meis mansiunculis. Nam rogatu propinquorum nutriendam eam suscepi; sed ejus gazas pauperibus erogare decrevi.

EPHREM.

Despectio temporalium concedet animum celo intentum.

ABRAHAM.

Exæstuo mente gestiens illam Christo desponsare ejusque tirocinio mancipatum ire.

EPHREM.

Laudabile.

D

ABRAHAM.
Cogor nomine.
EPHREM.
Quid vocatur?
ABRAHAM.
Maria.
EPHREM.
Ita est; tanti excellentiam nominis decet stemma virginitatis.
ABRAHAM.
Non disido quin, si nostris suaviter hortamentis provocetur, ad cedendum facilis experiatur.
EPHREM.
Accedamus, ejusque cogitationi cælibis securitatem vitæ instillemus.

CENA II.

ABRAHAM.

O adoptiva filia, o meæ pars animæ, Maria, cede meis paternis monitionibus meique comparis Ephrem saluberrimis institutionibus; enitere ut auctricem virginitatis quam æquivoco æquiparas nomine, imiteris et castitate.

EPHREM.

Multum disconvenit, filia, ut quæ cum Dei genitrice Maria per mysterium nominis præemines in axe inter sidera nunquam casura, inferior meritis in terræ volutes infimis.

MARIA.

Mysterium nominis ignoro; unde quid circuitione verborum significes haud intelligo.

EPHREM.

Maria interpretatur *stella maris*, circa quam videlicet fertur mundus et vocatur populus.

MARIA.

Cur *maris stella* dicitur?

EPHREM.

Quia nunquam occidit, sed navigantibus recti semitam itineris dirigit.

MARIA.

Et qui posset fieri, ut ego tantilla ex lutea materia confecta eo attingerem meritis, quo mysterium rutilat nominis?

EPHREM.

Illibata corporis integritate puraque mentis sanctitate.

MARIA.

Grandis est honoris hominem æquari astrorum radiis.

EPHREM.

Nam si incorrupta et virgo permanebis, angelis Dei fles æqualis, quibus tandem stipata gravi corporis onere abjecto, pertransiens aera supergraderis æthera, zodiacum percurres circulum, nec subsistendo temperabis gressum, donec amplexaris amplexibus Filii Virginis in lucifluo thalamo sui Genitricis.

34 MARIA.

Qui hæc parvi pendet asinum vivit. Unde præsentia despicio, memet ipsam deneo quo merear ascribi gaudiis tantæ felicitatis.

A

EPHREM.

Ecce nanciscimur in pectore infantili senilis maturitatem ingenii.

ABRAHAM.

Gratia Dei id est quod est.

EPHREM.

Negari nequit

ABRAHAM.

Sed licet Dei gratia sit illustrata, imbecillum tamen ætatem suo uti non prodest arbitrio.

EPHREM.

Verum.

ABRAHAM.

Ideo faciam illi exiguam ab introitu cellulam meis mansiunculis contiguam, per cujus fenestram psalterium cæterasque divinæ legis paginas, illam crebrius visitando, instruam.

EPHREM.

Convenit.

MARIA.

Tuo, Pater Ephrem, interventui me committo.

EPHREM.

Cœlestis sponsus, cujus affectu in tenella ætate inhæsisti, tueatur te, filia, ab omni fraude diaboli.

SCENA III

ABRAHAM.

Frater Ephrem, si quid mihi utriusque casu fortunæ ingeritur, te primum adeo, te solum consulo. Unde ne sis adversus querimoniam quam prosequor sed fer opem dolori quem patior.

EPHREM.

Abraham, Abraham, quid pateris? Cur plus licito contristaris? Nunquam fuit fas eremicolæ conturbari sæcularium more

ABRAHAM.

Incomparabilis luctus mihi contigit, intolerabilis dolor me afficit.

EPHREM.

Ne fatiga me longa verborum circuitione; sed quid patiaris expone.

ABRAHAM.

Maria, mis optiva filia, quam per bis bina lustra summa diligentia nutrivisti, summa solertia instruxi...

EPHREM.

D

Quid illa?

ABRAHAM.

Hei mihi! periit.

EPHREM.

Qualiter?

ABRAHAM.

Miserabiliter; deinde evasit latenter.

EPHREM.

Quibus insidiis circumvenit eam fraus antiqui serpentis?

ABRAHAM.

Per illicitum cujusdam simulatoris affectum, qui monachico adveniens habitu simulata eam visitatione frequentabat, donec indocile juvenilis inge-

nium pectoris ad sui amorem inflexit, adeo ut per A fenestram ad patrandum facinus exiliret.

EPHREM.

Contremisco auditu.

ABRAHAM.

At ubi ipsa infelix se corruptam sensit, pectus pulsavit, faciem manu laceravit, vestes scidit, capillos eruit, voces in altum ejulando dedit.

EPHREM.

Nec injuria, hujusmodi namque ruina toto lacrymarum fonte est lugenda.

ABRAHAM.

Lamentabatur namque se quod fuerat non esse.

EPHREM.

Væ illi miseræ!

ABRAHAM.

35 Lugebat se nostris contraria monitis egisse.

EPHREM.

Ac valde.

ABRAHAM.

Deflevit se vigiliarum, orationum, jejuniique sudores evacuasse.

EPHREM.

Si in tali compunctione perseveraret, salva fieret.

ABRAHAM.

Haud perseveravit, sed pejora prioribus apposuit.

EPHREM.

Viscera tenus conturbor totisque membris resolvor.

ABRAHAM.

Postquam enim hinc lamentis se punivit, nimietate victa doloris præceptis ferebatur in foveam desperationis.

EPHREM.

Eh heu! quam gravis perditio!

ABRAHAM.

Et quia veniam desperavit posse mereri, sæculum repetere vanitatisque elegit deservire.

EPHREM.

Hem! par victoria spiritalibus in sorte eremitarum nequitiis antea fuit insolita.

ABRAHAM.

Sed nunc dæmonum sumus præda.

EPHREM.

Mirum qui fieri posset, ut te ignorante evaderet.

ABRAHAM.

Interim fueram consternatus mente ex ostensæ visionis terrore, qua, si mens non fuisset læva, mihi præfigurabatur ejus ruina.

EPHREM.

Vellem modum visionis audire.

ABRAHAM.

Putabam me ante fores cellulæ stesisse, et ecce draco miræ magnitudinis nimique foetoris rapido impetu adveniens candidulam secus me columbam reperiens cepit, devoravit subitoque non comparuit.

EPHREM.

Evidens visio.

ABRAHAM.

At ego, ubi expergiscens mente quæ videbam tractavi, verebar aliquam Ecclesiæ imminere persecutionem, quæ fideles quosdam attraheret in errorem.

EPHREM.

Verendum erat.

ABRAHAM.

Unde prostratus in orationem præcognitori futurorum supplicavi. ut mihi detegeret solutionem somnii.

EPHREM.

Recte egisti.

ABRAHAM.

Tertia demum nocte, cum lassa sopori membra dedissem, putabam eundem draconem meis vestigiis disruptum volutasse, ipsamque columbam absque læsione enicuisse.

EPHREM.

Lætificor auditu, nec ambigo quin tua quandoque ad te revertatur Maria.

ABRAHAM.

Postquam evigilans hujus solamine visionis temperabam tristitiam prioris, mentem recepi ut reminiscerer alumnae. Illud quoque si sine tristitia memini, quod ipsam in duorum intervallo dierum divinae innitentem laudi solito non sensi.

EPHREM.

Sero meministi.

ABRAHAM.

Fateor. Accessi, manu fenestram pulsavi, **36** filiam sæpius nominando vocavi.

EPHREM.

Ah! frustra vocasti.

ABRAHAM.

Hoc adhuc non sensi, sed cur negligenter in divinis ageret rogavi; sed nec levis tinnitum responsi recepi.

EPHREM.

Et quid tunc fecisti?

ABRAHAM.

D Ubi abesse quam quærebam deprehendi, viscera discutiebantur timore, membra contremuerunt pavore.

EPHREM.

Nec mirum. Certe et ego id ipsum nunc patior audiendo

ABRAHAM.

Deinde flebilibus sonis auras pollui, rogitans quis lupus meam agnam raperet, quis latro meam filiam captivaret?

EPHREM.

Jure conquestus fuisti ejus perditionem, quam nutritivisti.

ABRAHAM.

Tandem accesserunt qui veritatem scientes rem

esse, ita ut tibi nunc exposui, habere insamque A
vanitati dixerunt deservire.

EPHREM.

Ubi moratur

ABRAHAM.

Ignoratur.

EPHREM.

Quid fiet?

ABRAHAM.

Est mihi fidelis amicus qui civitates villasque
peragrans non quiescet, donec quæ illam terra
susceperit agnoscat.

EPHREM.

Quid si experietur?

ABRAHAM.

Habitu mutabo, ipsamque sub amatoris specie B
adibo, si forte meo monitu post grave naufragium
revertatur ad pristinae quietis portum.

EPHREM.

Etiam, quid fiet si carnum esus vini que haustus
apponetur?

ABRAHAM.

Haud abrogabo, ne agnoscar.

EPHREM.

Recta prorsus laudabilique discretionem uteris,
si arctioris frena observantia aliquantisper laxabis,
quo errantem Christo lucreris.

ABRAHAM.

Eo magis ad audendum incitor, quo te mihi in
hac concordari re experior.

EPHREM.

Qui clancula cordium cognoscit qua intentione
unaquæque res geratur intelligit, nec in discre-
tissimo ejus examine reus prævaricationis habetur,
qui a strictioris rigore conversationis ad tempus
descendendo imbecillioribus assimilari non respuit,
quo efficacius animam revocet quæ erravit

ABRAHAM.

Tuum est interim me precibus adjuvare ne im-
pediar diabolica fraude.

EPHREM.

Ipsam summum bonum, sine quo nihil sit boni,
faciat tuum velle in bono consummari.

SCENA IV.

ABRAHAM.

Num ille est meus amicus, quem ante hoc bien-
nium pro inquisitu direxi Mariæ? Ipse est.

AMICUS.

Ave, venerande Pater.

ABRAHAM.

Ave, affabilis amice; diu te sustinui, sed nunc
advenire 37 desperavi.

AMICUS.

Ideo moram feci, quia te ambigua re sollicitari
non præsumpsi. At ubi veritatem investigavi,
reditum maturavi.

ABRAHAM.

Vidistin' Mariam?

AMICUS.

Vidi.

ABRAHAM

Ubi?

AMICUS.

Quam dictu miserabile!

ABRAHAM.

Dic, obsecro.

AMICUS.

In domo cujusdam lenonis habitationem elegit,
qui tenello amore illam colit; nec frustra: nam
omni die non modica illi pecunia ab ejus amatori-
bus adducitur.

ABRAHAM.

A Mariæ amatoribus

AMICUS.

Ab ipsis.

ABRAHAM.

Qui sunt ejus amatores?

AMICUS.

Per plures.

ABRAHAM.

Hei mihi, o bone Jesu! Quid hoc monstri est,
od hanc, quam tibi sponsam nutriti, alienos ama-
tores audio sequi?

AMICUS.

Hoc meretricibus antiquitus fuit in more, ut
alieno delectarentur amore?

ABRAHAM.

Affer mihi sonipedem delicatum et militare ha-
bitum, quo deposito tegmine religionis ipsam adeam
sub specie amatoris.

AMICUS.

Ecce omnia

ABRAHAM

Obsecro, affer et pileum, quo coronam velem
capitis.

AMICUS.

Hoc maxime opus est, ne agnoscaris.

ABRAHAM.

Quid si unum solidum, quem habeo, mecum affe-
ram, quo stabulario pro mercede tribuam?

AMICUS.

Aliter ad colloquium Mariæ non potes perve-
nire.

D

SCENA V.

ABRAHAM.

Salve, bone stabulari.

STABULARIUS.

Quis loquitur? Hospes, salve.

ABRAHAM.

Estne apud te locus viatori ad pernoctandum
aptus?

STABULARIUS.

Est plane; nostra hospitola nulli sunt neganda.

ABRAHAM.

Laudabile.

STABULARIUS.

Intra, ut tibi præparetur cœna.

ABRAHAM.

Magna tibi pro hilari susceptione debeo, sed adhuc majora a te expeto.

STABULARIUS.

Quæ voles ut concessurum efflagita.

ABRAHAM.

Accipe vile munus quod defero, et fac ut perpulchra, quam tecum obversari experiebar, puella nostro intersit convivio.

STABULARIUS.

Cur illam desideras videre?

ABRAHAM.

Quia nimium delector in ejus agnitione, cujus pulchritudinem a pluribus laudari audiebam sæpissime.

STABULARIUS.

Quisquis laudator ejus formæ exstitit, nihil fefellit. Nam prænitet venusta vultu præ ceteris mulieribus.

ABRAHAM.

Ideo ardeo in ejus amore.

STABULARIUS.

Mirror te in decrepita senectute juvenulæ mulieris amorem spirare.

ABRAHAM.

Percerte nullius alius rei causa accessi, nisi eam videndi.

SCENA VI.

STABULARIUS.

Procede, Maria, tuique pulchritudinem nostro neophyto ostende.

38 MARIA.

Ecce venio.

ABRAHAM.

Quæ fiducia, quæ constantia mentis mihi post hæc, cum hanc, quam nutriti in eremi latibulis, meretricio vultu ornatam conspicio? Sed non est tempus ut præfiguretur in facie quod tenetur in corde. Erumpentes lacrymas viriliter stringo, et simulata vultus hilaritate internæ amaritudinem inconstitudinis contego.

STABULARIUS.

Fortunata Maria, lætare, quia non solum ut hactenus tui coævi, sed etiam senio jam confecti te adeunt, te ad amandum confluunt.

MARIA.

Quicumque me diligunt æqualem amoris vicem a me recipiunt.

ABRAHAM.

Accede, Maria, et da mihi osculum.

MARIA.

Non solum dulcia oscula libabo, sed etiam crebris senile collum amplexibus mulcebo.

ABRAHAM.

Hoc volo

MARIA.

Quid sentio? Quid stupendæ novitatis gustando haurio? Ecce, odor istius fragrantiae præterdit fragrantiam mihi quondam usitatæ abstinentiæ.

A

ABRAHAM.

Nunc, nunc simulandum, nunc lascivientis more pueri jocis instandum, ne et ego agnoscar præ gravitate, et ipsa se reddat latibulis præ pudore.

MARIA.

Væ mihi infelici! Unde cecidi, et in quam perditionis foveam corruui?

ABRAHAM.

Hic non est aptus querelæ locus, ubi convivarum confluit conventus.

STABULARIUS.

Domna Maria, cur suspiria trahis? Cur mades lacrymis? Nonne per biennium hic conversabar, et nunquam ex te gemitus prorupit, nunquam tristior sermo prodiit.

B

MARIA.

O utinam fuisset ante trium annorum spatia morte absumpta, ne ad tanta devenirem flagitia.

ABRAHAM.

Non ut tua peccata plangerem adveni, sed ut tuo jungerer amori.

MARIA.

Levi compunctione permovebar, ideo talia fabar. Sed epulemur et lætemur, quia, ut monuisti, hic non est tempus peccata plangendi.

ABRAHAM.

Affatim refecti, affatim sumus ebriati tua largitate administrante, o bone stabulari; da licentiam a cœna surgendi, quo lassum corpus in stratum componam dulcique quiete recreem.

C

STABULARIUS.

Ut libet.

MARIA.

Surge, domne mi, surge; tecum pariter tendam ad cubile.

ABRAHAM.

Placet. Nullatenus cogi possem ut te non comitante exirem.

SCENA VII.

MARIA.

Ecce triclinium ad inhabitandum 39 nobis aptum; ecce lectus haud vilibus stramentis compositus. Sede, ut tibi detraham calceamenta, ne tu ipse fatigeris discalceando.

D

ABRAHAM.

Muni prius seris ostium, ne quis introeundi inveniat aditum.

MARIA.

Super hoc ne solliciteris; faciam ut nulli ad nos tribuatur accessus facilis.

ABRAHAM.

Tempus ablato capitis velamine quis sim aperire. O adoptiva filia, o meæ pars animæ, Maria, agnoscisne me senem, qui te paterno amore nutriti, qui te cœlestis Regis unigenito desponsavi?

MARIA.

Hei mihi! Pater et magister meus Abraham est qui loquitur.

ABRAHAM.

Quid contigit tibi, filia?

MARIA.

Gravis miseria.

ABRAHAM.

Quis te decepit? Quis te seduxit?

MARIA.

Qui protoplastos prostravit.

ABRAHAM.

Ubi est angelica illa, quam in terris egisti, conversatio?

MARIA.

Prorsus perdita.

ABRAHAM.

Ubi est verecundia tua virginalis? Ubi continentia admirabilis?

MARIA.

Evacuata.

ABRAHAM.

Quam mercedem, nisi respicias, pro jejuniorum, orationum, vigiliarum sudore ultra potes sperare, cum velut lapsa ab altitudine cœli dimersa es in profundum inferni?

MARIA.

Eh heu!

ABRAHAM.

Quare me despexisti? Quare deseruisti? Quare eventum tuæ perditionis mihi non indicasti, quo ego, cum dilecto meo Ephrem, dignam pro te pœnitentiam agerem?

MARIA.

Postquam lapsa in peccatis corruï, tuæ sanctitati polluta proximare non præsumpsi.

ABRAHAM.

Quis unquam a peccato existit immunis, nisi solus Filius Virginis?

MARIA.

Nullus.

ABRAHAM.

Humanum est peccare, diabolicum in peccatis durare, nec jure reprehenditur qui subito cadit, sed qui citius surgere negligit.

MARIA.

Hei mihi infelici!

ABRAHAM.

Cur decidis? Cur in terra jaces immobilis? Eri- D gere et quæ dicam percipe.

MARIA.

Pavore concussa corruï, quia vim paternæ monitionis ferre nequivi.

ABRAHAM.

Attende mei in te dilectionem et depone timorem.

MARIA.

Nequeo.

ABRAHAM.

Nonne tui causa desiderabilem eremi habitationem reliqui, omnem regularis observantiam conversationis pene evacuavi, in tantum ut ego verus cremicola, factus sum lascivientium conviva, et qui diu silentio studebam, jocularia verba, ne agno;

A scerer, 40 proferebam? Cur demisso vultu terram inspicias? Cur respondendo mecum verba miscere dedignaris?

MARIA.

Proprii conscientia reatus confundor. Ideo nec oculos ad cœlum levare, nec sermonem tecum præsumo conserere.

ABRAHAM.

Noli diffidere, filia, noli desperare; sed emerge de abyso desperationis et fige in Deo spem mentis.

MARIA.

Enormitas peccatorum prostravit me in desperationis profundum.

ABRAHAM.

Peccata quidem tua sunt gravia, sed superna B pietas major est omni creatura. Unde tristitias rumpe, datumque pœnitendi spatiolum pigritando noli negligere, quatenus superabundet divina gratia ubi superabundavit facinorum abominatio.

MARIA.

Si ulla promerendæ spes suæ veniæ inesset, studium pœnitendi minime deesset.

ABRAHAM.

Miserere meæ quam pro te subii lassitudinis, et depone perniciosam desperationem, quam omnibus commissis non nescimus esse graviozem. Qui enim peccantibus Deum misereri velle desperat, irremediabiliter peccat, quia sicut scintilla silicis pelagus nequit inflammare, ita nostrorum acerbitas peccaminum divinæ dulcedinem benignitatis non valet C immutare.

MARIA.

Non enim supernæ magnificentiam pretatis nego, sed proprii enormitatem sceleris considerando, ad dignæ satisfactionem pœnitentiæ vereor non sufficere.

ABRAHAM.

In me sit iniquitas tua; tantummodo revertere ad locum unde existi, et ini secundo conversationem, quam deseruisti.

MARIA.

In nullo unquam tui renitor votis, sed quæ jubes obtemperanter amplector.

ABRAHAM.

Nunc fateor te vere quam nutriti filiam, nunc censeo te præ omnibus fore diligendam.

MARIA.

Aliquantulum auri vestiumque possideo, quod tua de his auctoritas decreverit exspecto.

ABRAHAM.

Quæ acquisivisti peccando cum ipsis peccatis sunt abjicienda.

MARIA.

Rebar pauperibus eroganda, seu sacris esse altaribus offerenda.

ABRAHAM.

Non satis acceptabile munus Deo esse comprobatur, quod criminibus acquiritur.

MARIA.

Nulla super his ultra sollicitudine fatigar.

ABRAHAM.

Matuta nitescit, lucescit, abeamus.

MARIA.

Tuum est, **41** Pater amande, ut ad instar boni pastoris præcedas repertam ovem, et ego paribus incedens vestigiis subsequor præcedentem.

ABRAHAM.

Haud ita; sed ego pedibus incedam, te autem equo superponam ne itineris asperitas secet teneras plantas.

MARIA.

O, quem te memorem, quam tibi gratiarum impendam recompensationem, qui me indignam miseratione non terrore cogis, sed mihi condescensione ad poenitentiam hortaris?

ABRAHAM.

Nihil aliud a te expeto, nisi ut reliquum vitæ inhærendo insistas Dei obsequio.

MARIA.

Spontanea mente inhæream, pro viribus insistam et, si facultas desit posse, nunquam tamen deerit velle.

ABRAHAM.

Convenit ut, quo studio deserviebas vanitati, famuleris divinæ voluntati.

MARIA.

Fiat, precor, tuis meritis, ut in me perficiatur voluntas Divinitatis.

ABRAHAM.

Maturemus reditum.

MARIA.

Maturemus; nam me tædet morarum.

SCENA VIII.

ABRAHAM.

Quanta celeritate asperi difficultatem itineris transcurrimus!

MARIA.

Quod devote agitur, facile perficitur.

ABRAHAM.

Ecce tua deserta cellula,

MARIA.

Hei mihi! Ipsa mei sceleris est conscia, ideo ingredi formido.

ABRAHAM.

Et merito; fugiendus est quippe locus, in quo **D** hostem sequitur triumphus.

MARIA.

Et ubi me decernis compunctioni vacare?

ABRAHAM.

Ingredere in cellam interiorem, ne vetustus serpens decipiendi ultra inveniat occasionem.

MARIA.

Non contra luctor, sed quæ jubes amplector.

ABRAHAM.

Familiarem meam Ephrem accedam, quo ipse, qui solus mecum tuæ condoluit perditiōni, congaudeat inventioni.

(3) Hunc locum sic restituit D. Magnin: *Jucundor audiendo, præcordialique lætor gaudimonio.*

A

MARIA.

Competit.

SCENA IX.

EPHREM.

Num mihi aliquid affers gaudii?

ABRAHAM.

Ac magni.

EPHREM.

Placet, nec dubito quin Mariam mancisceris.

ABRAHAM.

Nanciscebar plane; et gaudens reduxi ad ovile.

EPHREM.

Divinæ gratia visitationis factum, credo.

ABRAHAM.

Procul dubio.

EPHREM.

Vellem scire, qualiter juxta id temporis vitam moresque ordinaverit.

ABRAHAM.

Juxta meum velle.

EPHREM.

Hoc illi expedit vel maxime.

ABRAHAM.

Quidquid ipsi agendum proposui, quamvis difficile, quamvis grave, haud abrogavit subire.

EPHREM.

Laudabile.

ABRAHAM.

C Nam induta cilicio continuaque vigiliarum et jejunii exercitatione macerata, **42** arctissimæ legis observatione corpus tenerum animæ cogit pati imperium.

EPHREM.

Æquum est ut iniquæ sordes delectationis eliminentur acerbitate castigationis.

ABRAHAM.

Quisquis ejus lamenta intelligit, mente vulneratur, quisquis compunctionem sentit et ipse compungitur.

EPHREM.

Solet fieri.

ABRAHAM.

Elaborat pro viribus, ut quibus causa fuit perditiōnis fiat exemplum conversionis.

EPHREM.

Consequens est.

ABRAHAM.

Nititur ut quanto exstitit fœdior, tanto appareat nitidior

EPHREM.

Jucundior audiendo precor, dialique lætor gaudimonio (3).

ABRAHAM.

Et merito, nam phalanges angelicæ gaudentes Dominum laudant super peccatoris conversione.

EPHREM.

Nec mirum; nullius namque justi magis delectatur perseverantia, quam impij poenitentia.

ABRAHAM.

Unde in illa tanto justius laudatur, quanto ultra
resipisci posse desperabatur.

EPHREM.

Congratulantes laudemus, laudantes glorificemus
unigenitum et venerabilem, dilectum et clementem

A Dei Filium, qui non vult perire quos sui sacro rede-
mit sanguine.

ABRAHAM.

Ipsi honor, gloria et jubilatio per infinita sæcula.
Amen.

V.

PAPHNUTIUS

ARGUMENTUM IN PAPHNUTIUM.

Conversio Thaidis meretricis, quam Paphnutius eremita, æque ut Abraham, sub specie adiens amatoris
convertit, et data pœnitentia per quinquennium in angusta cellula conclusit, donec digna satisfactione Deo
reconciliata, quinta decima peractæ pœnitentiæ die, obdormivit in Christo.

INTERLOCUTORES :

PAPHNUTIUS, DISCIPULI, THAIS, JUVENES AMANTES, ANTONIUS, PAULUS.

SCENA I.

43 DISCIPULI.

Cur obscurum, Pater, vultum nec solito geris, Pa-
phnuti, serenum ?

PAPHNUTIUS.

Cujus cor contristatur, ejus et vultus obscuratur.

DISCIPULI.

Pro qua re contristaris ?

PAPHNUTIUS.

Pro injuria Factoris

DISCIPULI.

Quæ hæc injuria ?

PAPHNUTIUS.

Ipsam quam a propria patitur creatura ad sui
imaginem condita.

DISCIPULI.

Terruisti nos dictu.

PAPHNUTIUS.

Licet illa impassibilis majestas affici non possit
injuriis, tamen, ut affectus nostræ fragilitatis meta-
phorice transferam in Deum, quæ major injuria dici
potest, quam, quod ejus imperio, cujus gubernaculis
major mundus obtemperanter subditur, solus minor
contra luctetur ?

DISCIPULI.

Quis est minor mundus ?

PAPHNUTIUS.

Homo.

DISCIPULI.

Homo ?

PAPHNUTIUS.

Porro.

DISCIPULI.

Quis homo ?

B

PAPHNUTIUS.

Omnis.

DISCIPULI.

Qui potest fieri ?

PAPHNUTIUS.

Ut placuit Creatori.

DISCIPULI.

Non sapimus.

PAPHNUTIUS.

Non obvium est per pluribus.

DISCIPULI.

Expone.

PAPHNUTIUS.

Intendite.

DISCIPULI.

Ac prompta mente.

C

PAPHNUTIUS.

Sicut enim major mundus ex quatuor contrariis
elementis, sed ad votum Creatoris secundum har-
monicam moderationem concordantibus perficitur,
ita et homo non solum ab eisdem elementis, sed
etiam ex magis contrariis partibus coaptatur.

DISCIPULI.

Et quid magis contrarium quam elementa ?

PAPHNUTIUS.

Corpus et anima, quia licet illa sint contraria, ta-
men sunt corporalia; anima nec mortalis, ut cor-
pus, nec corpus spiritale, ut anima.

DISCIPULI.

Ita.

PAPHNUTIUS.

D. Si tamen dialecticos sequimur, nec illa contraria
esse fatemur.

DISCIPULI.

Et quis potest negare ?

PAPHNUTIUS.

Qui dialectice scit disputare, quia *usæ* nihil est contrarium, sed receptatrix est contrariorum.

DISCIPULI.

Quid sibi vult quod dixisti, *secundum harmonicam moderationem*?

PAPHNUTIUS.

Id scilicet, quod, sicut pressi excellentesque soni harmonice conjuncti quiddam perficiunt musicum, ita dissona elementa convenienter concordantia unum perficiunt mundum.

DISCIPULI.

Mirum quomodo dissona concordari vel concordantia possint dissona dici.

PAPHNUTIUS.

Quia nihil ex similibus componi videtur, nec ex his, quæ nulla rationis proportionem junguntur, et a se omni substantia natura que discreta sunt.

DISCIPULI.

Quid est musica?

PAPHNUTIUS.

Disciplina una de philosophiæ quadrivio.

DISCIPULI.

Quid est hoc quod dicis quadrivium?

PAPHNUTIUS.

Arithmetica, geometrica, musica, astronomica.

DISCIPULI.

Cur quadrivium?

PAPHNUTIUS.

Quia, sicut a quadrivio semitæ, ita ab uno philosophiæ principio harum disciplinarum prodeunt progressionem rectæ.

DISCIPULI.

Veremur quiddam investigando rogitare de tribus, quia cœptæ scrupulum disputationis capedine inveniunt vix penetrare quimus.

PAPHNUTIUS.

Difficile captum.

DISCIPULI.

Dic nobis de ea superficietenus, cujus mentionem in præsentem fecimus.

PAPHNUTIUS.

Perparum dicere scio, quia eremicolis est incognita.

DISCIPULI.

Quid agit?

PAPHNUTIUS.

Musica?

DISCIPULI.

Ipsa.

PAPHNUTIUS.

Disputat de sonis.

DISCIPULI.

Utrum est una, an plures?

PAPHNUTIUS.

Tres esse dicuntur; sed unaquæque ratione proportionationis alteri ita conjungitur, ut idem quod accidit uni, non deest alteri.

A

DISCIPULI.

Et quæ distantia inter tres?

PAPHNUTIUS.

Prima dicitur mundana sive cœlestis, secunda mundana [*leg.* humana], tertia, quæ instrumentis exercetur.

DISCIPULI.

In quo constat cœlestis?

PAPHNUTIUS.

In septem planetis et in cœlesti sphaera.

DISCIPULI.

Quomodo?

PAPHNUTIUS.

Eo videlicet quo illa quæ in instrumentis; quia tot spatia pares productiones, eadem symphoniam reperiantur in his quæ et in chordis.

DISCIPULI.

Quid sunt spatia?

PAPHNUTIUS.

Dimensiones, quæ numerantur inter planetas sive inter chordas.

DISCIPULI.

Et quid productiones?

PAPHNUTIUS.

Idem quod toni.

DISCIPULI.

Nec horum notitia nos tangit.

PAPHNUTIUS.

Tonus fit ex duobus sonis et possidet rationem epogdoi numeri sive sesquioctavi.

DISCIPULI.

Quanto velocius præposita investigando satagimus transire, tanto difficiliora nobis non desinis apponere.

PAPHNUTIUS.

Hoc exigit hujusmodi disputatio.

DISCIPULI.

Edissere summotenus aliquantulum de symphoniis, quo saltim sciamus significationem nominis.

PAPHNUTIUS.

Symphonia dicitur modulationis temperamentum.

DISCIPULI.

Quare?

PAPHNUTIUS.

Quia nunc quatuor, nunc quinque, nunc octo sonis perficitur.

DISCIPULI.

Quia tres esse cognoscimus, singularum vocabula dignoscere cupimus.

PAPHNUTIUS.

Prima dicitur **45** diatessaron, quasi ex quatuor, et possidet proportionem epitritam sive sesquiterciam; secunda diapente, quæ constat ex quinque et est in ratione hemiolii sive sesquialteri; tertia diapason; hæc fit in duplo, perficiturque sonitibus octo.

DISCIPULI.

Num sphaera et planetæ proferunt sonum, ut mereantur comparisonem chordarum?

PAPHNUTIUS.

Ac maximum.

DISCIPULI.

Cur non auditur?

PAPHNUTIUS.

Multifariam exponunt. Alii autem non audiri posse propter assiduitatem; alii propter aeris spissitudinem. Quidam autem ferunt quod tanti enormitas sonitus artos aurium nequeat intrare meatus. Sunt etiam qui dicunt quod sphaera tam jucundum, tam dulcem efferat sonum, ut si audiretur omnes in commune homines, semelipsis neglectis omnibusque postpositis studii, ducentem sonum ab oriente sequerentur in occidentem.

DISCIPULI.

Præstat ut non audiatur.

PAPHNUTIUS.

Hoc a Creatore præsciebatur.

DISCIPULI.

Sit satis de ista, prosequere de humana.

PAPHNUTIUS.

Quid de illa?

DISCIPULI.

In quo percipiatur.

PAPHNUTIUS.

Non solum, ut dixi, in compagine corporis et animæ, necnon in emissione nunc gravis, nunc claræ vocis, sed etiam in pulsibus venarum atque in quorundam mensura membrorum, sicut in articulis digitorum, in quibus eâdem proportiones mensurando reperimus, quas in symphoniis præmisimus, quia musica dicitur convenientia non solum vocum, sed etiam aliarum dissimiliûm rerum.

DISCIPULI.

Si præscissemus quod hujusmodi nodus questionis tam difficilis ad solvendum esset insciis, maluissemus minorem mundum nescire, quam tantum difficultatis subire.

PAPHNUTIUS.

Nil officit quod elaborastis, cum ante ignorata experti estis.

DISCIPULI.

Verum; sed tædet nos philosophicæ disputationis, quia nescimus sensu emetiri scrupulum tuæ rationis.

PAPHNUTIUS.

Cur me illuditis, qui plane sum nescius, non philosophus?

DISCIPULI.

Et unde tibi hæc, quæ nos fatigando protulisti?

PAPHNUTIUS.

Tenuem scientiæ guttulam, quam de plenis sciourum puteis effluentem, non ad colligendum residens, sed casu præteriens, 46 repertam elambi, vobiscum communicare studui.

DISCIPULI.

Gratulamur tuæ benignitati, sed tremur sententia Apostoli dicentis: *Nam stulta mundi elegit Deus, ut confunderet sophisticated.*

A

PAPHNUTIUS.

Sive stultus sive sophista perversa operentur, confusionem a Deo merentur.

DISCIPULI.

Ila.

PAPHNUTIUS.

Nec scientia scibilis Deum offendit, sed injustitia scientis.

DISCIPULI.

Verum.

PAPHNUTIUS.

Et in cujus laudem dignius justiusque scientia artium retorquetur, quam in ejus, qui scibile fecit et scientiam dedit?

DISCIPULI.

B

In nullius.

PAPHNUTIUS.

Quanto enim mirabiliore lege Deum omnia in numero et mensura et pondere posuisse quis agnoscit, tanto in ejus amore ardescit.

DISCIPULI.

Nec injuria.

PAPHNUTIUS.

Sed quid moror in istis, quæ nobis minimum afferunt delectationis?

DISCIPULI.

Enuclea nobis causam tui mœroris, ne diutius frangamur pondere curiositatis.

PAPHNUTIUS.

Si quando experiemini, auditu non delectabimini.

DISCIPULI.

Haud raro contristatur qui curiositatem sectatur; sed tamen hanc nequimus superare, quia familiaris est fragilitati nostræ.

PAPHNUTIUS.

Quædam impudens femina moratur in hac patria.

DISCIPULI.

Res civibus periculosa.

PAPHNUTIUS.

Hæc miranda prænitet pulchritudine, et horrenda sordet turpitudine.

DISCIPULI.

Miserabile! Quid vocatur?

PAPHNUTIUS.

D

Thais.

DISCIPULI.

Illa meretrix?

PAPHNUTIUS.

Ipsa.

DISCIPULI.

Ejus infamia nulli est incognita.

PAPHNUTIUS.

Nec mirum, quia non dignatur cum paucis ad interitum tendere, sed prompta est omnes lenociniis suæ formæ illicere, secumque ad interitum trahere.

DISCIPULI.

Lugubre.

PAPHNUTIUS.

Nec solum nugaces vilitatem suæ familiaris rei dissipant illam colendo, sed etiam præpotentes viri pretiosæ varietatem suppellectilis pessumdant, non absque sui damno hanc ditando.

DISCIPULI.

Horescimus auditu.

PAPHNUTIUS.

Greges amatorum ad illam confluunt.

DISCIPULI.

Se ipsos perdunt.

PAPHNUTIUS

Qui amentes, dum cæco corde quis illam adeat contendunt, convicia congerunt.

DISCIPULI.

Unum vitium parat aliud.

PAPHNUTIUS.

Deinde mito certamine, nunc ora naresque pugnis frangendo, nunc armis vicissim ejiciendo, decurrentis illuvie sanguinis madefaciunt limina lupanaris.

47 DISCIPULI.

O nefas detestabile!

PAPHNUTIUS.

Hæc injuria quam deflevi Factoris, hæc est causa mei doloris.

DISCIPULI.

Merito super hoc contristaris, nec dubitamus quin tecum contristentur cives patriæ cœlestis.

PAPHNUTIUS.

Quid si illam adeam sub specie amatoris, si forte C revocari possit ab intentione nugacitatis?

DISCIPULI.

Qui tuæ cogitationi instillavit velle, ipse præstet efficaciam posse.

PAPHNUTIUS.

Fulcite me interim precibus assiduis, ne superer insidiis vitiosi serpentis.

DISCIPULI.

Qui regem prostravit tenebricolarum, largiatur tibi contra hostem triumphum.

SCENA II.

PAPHNUTIUS.

Ecce juvenes in foro; illos primum adibo, et ubi hanc quam quæro inveniam rogabo.

JUVENES.

En, ignotus quidam nos adit; experiemur quid velit.

PAPHNUTIUS.

Heus, juvenes, qui estis?

JUVENES.

Urbicolæ hujus civitatis.

PAPHNUTIUS.

Avete.

JUVENES.

Et tu salve, sive sis hujus patriæ indigena, sive advena.

PAPHNUTIUS.

Advena nunc advenio.

PATROLA CXXXVII.

A

JUVENES.

Cur advenis? Quid quæris?

PAPHNUTIUS.

Non est dicendum.

JUVENES.

Quare?

PAPHNUTIUS.

Quia mihi secretum.

JUVENES.

Melius ut proferas, quia si non es nostras, difficile poteris aliquod inter nos negotium absque consilio peragere incolarum.

PAPHNUTIUS.

Quid si dixero, et dicendo aliquod mihi impedimentum excitavero?

B

JUVENES.

Non a nobis.

PAPHNUTIUS.

Lætis promissionibus cedo, vestræque fidei confidens secretum enucleo.

JUVENES.

Nihil nostra de parte infidelitatis, nihil tibi obviabit contrarietatis.

PAPHNUTIUS.

Quorundam relatu comperi mulierem secus vos commorari omnibus amabilem, omnibus affabilem.

JUVENES.

Nosti ejus nomen?

PAPHNUTIUS.

Novi.

JUVENES.

Quid vocatur?

PAPHNUTIUS.

Thais.

JUVENES.

Ipsa nostratum est ignis.

PAPHNUTIUS.

Ferunt illam mulierem pulcherrimam, omnium esse delicatissimam.

JUVENES.

Qui retulere nihil sefellere.

PAPHNUTIUS.

Ipsius causa difficilis prolixitatem viæ surripui; ipsam ut viderem adveni.

JUVENES.

D Nullum tibi obstat impedimentum eam videndi.

PAPHNUTIUS.

Ubi moratur?

JUVENES.

Ecce, mansio in proximo.

PAPHNUTIUS.

Hæc quam indice proditis?

JUVENES.

Ipsa.

PAPHNUTIUS.

Illo pergam.

JUVENES.

Si placet, tecum pergemus.

PAPHNUTIUS.

Malò ire solus.

JUVENES.

Ut libet.

SCENA III.

PAPHNUTIUS.

Tu istæc intro, Thais, quam quæro?

THAIS.

Quis hic qui loquitur **48** ignotus?

PAPHNUTIUS.

Amator tuus.

THAIS.

Quicumque me amore colit, æquam vicem amoris
à me recipit.

PAPHNUTIUS.

O Thais, Thais, quanta gravissimi itineris curre-
bam spatia, quo mihi daretur copia tecum fandi
tuique faciem contemplandi.

THAIS.

Nec aspectum subtraho, nec colloquium de-
nego.

PAPHNUTIUS.

Secretum nostræ confabulationis desiderat solitu-
dinem loci secretioris.

THAIS.

Ecce cubile bene stratum et delectabile ad inha-
bitandum.

PAPHNUTIUS.

Estne hic aliud pœnitius, in quo possimus collo-
qui secretius?

THAIS.

Est, etenim aliud occultum tam secretum, ut
ejus penetral nulli præter me, nisi Deo, sit
cognitum.

PAPHNUTIUS.

Cui Deo?

THAIS.

Vero.

PAPHNUTIUS.

Credis illum aliquid scire?

THAIS.

Non nescio illum nihil latere.

PAPHNUTIUS.

Utrumne reris illum facta pravordm negligere, an
sui æquitatem servare?

THAIS.

Æstimo ipsius æquitatis lance singulorum merita
pensari, et unicuique, prout gessit, sive supplicium,
sive præmium servari.

PAPHNUTIUS.

O Christe, quam miranda tuæ circa nos benigni-
tatis patientia, qui te scientes vides peccare et ta-
men tardas perdere?

THAIS.

Cur contremiscis mutato colore? Cur fluunt
lacrymæ?

PAPHNUTIUS.

Tui præsumptionem horresco, tui perditionem
desleo, quia hæc nosti, et tantas animas perdi-
disti.

THAIS.

Væ, væ mihi infelici

A

PAPHNUTIUS.

Tanto justius damnaberis, quanto præsumptuosius
scienter offendisti majestatem Divinitatis.

THAIS.

Heu, heu, quid agis? Quid infelici minitaris

PAPHNUTIUS.

Supplicium tibi imminet gehennæ, si permanebis
in scelere.

THAIS.

Severitas tuæ correptionis concussit penetral pa-
vidi cordis.

PAPHNUTIUS.

O utinam esses viscera tenus concussa timore,
ne ultra præsumeres periculosæ delectationi assen-
sum præbere.

B

THAIS.

Et quis posthæc locus pestiferæ delectationi in
meo corde potest relinqui, ubi solam intestini mœ-
roris amaritudo consciique reatus nova dominatur
formido?

PAPHNUTIUS.

Hoc opto, quo resectis vitiorum spinis emergere
possit lacryma compunctionis.

THAIS.

O, si crederes, o, si sperares me sordidulam,
millies millenis sordium oblitam offuscationibus,
49 ullatenus posse expiari, seu ullo compunctionis
modo veniam promereri!...

PAPHNUTIUS.

Nullum enim grave peccatum, nullum tam im-
mane est delictum, quod nequeat expiari pœnitentiæ
lacrymis, si effectus sequetur operis.

THAIS.

Ostende, quæso, mi Pater, quo effectu operis
promereri queam munus reconciliationis.

PAPHNUTIUS.

Contemne sæculum, fuge lascivorum consortia
amasionum.

THAIS.

Et quid mihi tunc erit agendum?

PAPHNUTIUS.

In secretum iocum secedendum, in quo te ipsam
discutiendo possis lamentari enormitatem tui de-
licti.

THAIS.

Si hoc speras proficere, non addo momentum
morulæ.

PAPHNUTIUS.

Non dubito quin prosit.

THAIS.

Da mihi aliquantuli spatium tempusculi, ut
proferam mammonam, quam male collectam diu
servavi.

PAPHNUTIUS.

Ne solliciteris pro ea. Non desunt, qui utentur
inventæ.

THAIS.

Non ob id sollicitor, ut vel mihi servare, vel
amicis vellem dare; sed nec egenis conor dispen-

sare, quia non arbitror pretium piaculi aptum esse A me ultra vestro amori cedendi.
ad opus beneficii.

PAPHNUTIUS.

Recte arbitraris. Et quid de congestis actum ire
meditaris?

THAIS.

Igni tradere et in favillam redigere.

PAPHNUTIUS.

Quamobrem?

THAIS.

Ne retineantur in mundo, quæ male acquisivi
non absque mundi Factoris injuria.

PAPHNUTIUS.

O quam mutata es ab illa quæ prius eras,
quando illicito amore flagrabas, avaritiæ calore
æstuabas!

THAIS.

Fortasse mutabor in melius, si annuerit Deus.

PAPHNUTIUS.

Non est difficile immutabili ejus substantiæ res
ut libet mutare.

THAIS.

Ibo, et quæ cogitavi opere complebo.

PAPHNUTIUS.

Vade in pace, citiusque ad me revertere.

SCENA IV.

THAIS.

Convenite, properamini, nequam amatores mei.

AMATORES.

Vox Thaidis nos vocantis. Adventum maturemus,
ne illam tardando offendamus.

THAIS.

Accelerate, accedite, ut queam vobiscum verba
miscere.

AMATORES.

O Thais, Thais, quid sibi vult rogus, quem con-
struis? Cur pretiosarum varietatem divitiarum
juxta rogum congeris?

THAIS.

Rogatis?

AMATORES.

Admiramur satis.

THAIS.

Exponam citius.

AMATORES.

Hoc optamus.

THAIS.

Aspicite.

AMATORES.

Quiesce, quiesce, Thais. Quid agis? Num 50
insanis?

THAIS.

Non insanio, sed sanum sapio.

AMATORES.

Ut quid hæc perditio quadringentarum auri li-
brarum, cum aliarum diversitate gazarum?

THAIS.

Omne quod injuste a vobis extorsit, igne volo
cremari, ne ullus fomes vobis relinquatur sperandi

AMATORES.

Subsiste paulisper, subsiste, et materiam tuæ
perturbationis delege.

THAIS.

Non subsisto, nec sermonem vobiscum confero.

AMATORES.

Cur dedignando nos fastidis? Num alicujus infi-
delitatis nos arguis? Nonne semper satisfacimus
tuis votis? Et tu iniquo odio nos gratis insectaris.

THAIS.

Dimittite, nolite vestem meam attrahendo scin-
dere. Sit satis, quod huc usque peccando vobis
consensi. Finis instat peccandi, tempusque nostri
discidii.

B

AMATORES.

Quo tendis?

THAIS.

Ubi nemo vestrum posthac me videbit.

AMATORES.

Papæ! Quid hoc monstri est, quod nostri deliciæ
Thais, quæ divitiis affluere semper laboravit, quæ
mentem a lascivia nunquam retraxit et se voluptati
penitus dedit, tanta auri gemmarumque insignia
absque retractatione perdidit, et nos sui amationes
dedignando sprexit subitoque non comparuit?

SCENA V.

THAIS.

En, pater Paphnuti, venio ad obsequendum tibi
promptissima.

C

PAPHNUTIUS.

Quia moram in veniendo fecisti, coarctabar
nimis verendo te iterum implicitam esse sæculari-
bus negotiis.

THAIS.

Ne id vereare, quia multo aliud mihi versatur in
mente. Nam res familiares juxta velle meum dispo-
sui, meisque amationibus publice abrenuntiavi.

PAPHNUTIUS.

Quia his abrenuntiasti, superno amatori jam nunc
poteris copulari.

THAIS.

Tuum est mihi velut radio præscribere quid me
oporteat factum ire.

D

PAPHNUTIUS.

Sequere me.

THAIS.

Sequar enim ambulatione; o utinam sequerer et
actione!

SCENA VI.

PAPHNUTIUS.

Ecce cœnobium, in quo sacrarum virginum no-
bile commoratur collegium. Eo loci gestio te man-
sum ire agendæ spatium pœnitentiæ.

THAIS.

Non contra luctor.

PAPHNUTIUS.

Intrabo, et abbatissam ductricem virginum pro
tui susceptione placabo.

THAIS.

Quid jubes me interim agere?

PAPHNUTIUS.

Mecum pergere.

THAIS.

Ut jubes.

PAPHNUTIUS.

Ecce, abbatissa occurrit. **51** Admiror quis illi nos adesse tam cito retulerit

THAIS.

Fama, quæ nulla stringitur mora.

SCENA VH.

PAPHNUTIUS.

Opportune occurris, illustris abbatissa, te ipsam quæro.

ABBATISSA.

Gratanter advenis, venerande Pater Paphnuti; benedictus tui adventus, dilecte Dei.

PAPHNUTIUS.

Beatitudinem æternæ benedictionis infundat tibi gratia Omniparentis.

ABBATISSA.

Unde hoc mihi ut sanctitas tua dignaretur invisere exiguitatem habitationis meæ?

PAPHNUTIUS.

Opus est tuo juvamine in aliqua sollicitanda necessitate.

ABBATISSA.

Jube solum modo levi fame quid me velis agere, et ego tui jussa complere tuisque votis studebo pro viribus satisfacere.

PAPHNUTIUS.

Attuli capellam semivivam, dentibus luporum nuper abstractam, quam tui miseratione foveri, tui sollicitudine gestio mederi, quoadusque, abjecta hædinæ pellis austeritate, ovini velleris induatur mollitie.

ABBATISSA.

Exprime enucleatius.

PAPHNUTIUS.

Isthæc quam vides meretricio more vitam instituit.

ABBATISSA.

Miserabile.

PAPHNUTIUS.

Seseque totam lasciviæ dedit.

ABBATISSA.

Semetipsam perdidit.

PAPHNUTIUS.

At nunc, me hortante Christoque cooperante, frivola quæ sectabatur obediendo refugit, et castum sapit.

ABBATISSA.

Mutationis auctori grates.

PAPHNUTIUS.

Quia enim ægritudo animarum, æque ut corporum, curanda est medelâ, consequens est ut hæc, a solita sæcularium inquietudine sequestrata, sola in angusta retrusatur cellula, quo liberius possit discutere sui crimina.

A

ABBATISSA.

Hoc potissimum prodest.

PAPHNUTIUS.

Manda ut quantocius cellula construat.

ABBATISSA.

Parvo spatio perficietur.

PAPHNUTIUS.

Nullus introitus, nullus relinquatur aditus, sed solummodo exigua fenestra, per quam modicum possit victum accipere, quem statutis diebus et horis illi debes parce præbitum ire.

ABBATISSA.

Vereor quod delicatæ teneritudo mentis ægre patiatur difficultatem tanti laboris.

PAPHNUTIUS.

B Ne id vereare: nam grave delictum forte desiderat sperare remedium.

ABBATISSA.

Verum.

PAPHNUTIUS.

Tædet me magis morarum, quia timeo illam corrumpi visitatione hominum.

ABBATISSA.

Cur tædium pateris? Cur illam non includis? Ecce cellula quam desiderasti est **52** perfecta.

PAPHNUTIUS.

Placet. Ingredere, Thais, habitaculum tuis facinoribus descendis satis congruum.

THAIS.

C Quam breve, quam obscurum et quam incommodum tenellæ mulieri ad inhabitandum!

PAPHNUTIUS.

Cur habitaculum exsecraris? Cur ingredi horrescis? Decet ut, quæ hactenus fuisti indomite vagi, nunc tandem in solitario refreris loco.

THAIS.

Mens assueta lasciviæ haud raro impatiens est anterioris vitæ.

PAPHNUTIUS.

Ideo debet habenis disciplinæ stringi, quoadusque desinat contra luctari.

THAIS.

D Quod jubet tua paternitas non recusat subitum ire mea vilis; sed quædam inopportunitas inest huic habitationi difficilis ad sufferendum meæ fragilitati.

PAPHNUTIUS.

Quæ hæc importunitas?

THAIS.

Erubesco dicere.

PAPHNUTIUS.

Ne erubescas, sed penitus detege.

THAIS.

Quid importunius, quidve poterit esse incommodius, quam quod in uno eodemque loco diversa corporis necessaria supplere debebo? Nec dubium quin ocus fiat inhabitabilis præ nimietate fetoris.

PAPHNUTIUS.

Formida perpetis crudelitatem gehennæ, et desine transitoria pertimescere.

THAIS.

Fragilitas mei cogit me terreri.

PAPHNUTIUS.

Convenit ut make blandimentorum dulcedinem delectationis luas molestia nimii fetoris.

THAIS.

Non recuso, non nego me sordidam non injuria fædo sordidoque habitatum ire in tugurio; sed hoc dolet vehementius, quod nullus est relictus locus, in quo apte et caste possim tremendæ nomen maie-
statis invocare.

PAPHNUTIUS.

Et unde tibi tanta fiducia, ut pollutis labiis præsumas proferre nomen impollutæ Divinitatis?

THAIS.

Et a quo veniam sperare, cujusve salvari possum miseratione, si ipsum prohibeor invocare, cui soli deliqui, et cui uni devotio orationum debet offerri?

PAPHNUTIUS.

Debes plane orare non verbis, sed lacrymis, non sonoritate tinnulæ vocis, sed compuncti rugitu cordis.

THAIS.

Et si vetar Deum verbis orare, quomodo possum veniam sperare?

PAPHNUTIUS.

Tanto celerius mereberis, quanto perfectius humiliaberis. Dic tantum: Qui me plasmasti, misere-
rere mei.

THAIS.

Opus est ejus miseratione, ne frangar in dubio certamine **53.**

PAPHNUTIUS.

Certa viriliter, ut possis triumphum obtinere feliciter.

THAIS.

Tuum est pro me orare, ut merear palmam victoriæ.

PAPHNUTIUS.

Non opus est monitu.

THAIS.

Spero.

PAPHNUTIUS.

Tempus est optatas solitudinis repetam latebras, et charos visitem discipulos. Tuæ igitur sollicitudini, tuæ pietati, venerabilis abbatissa, hanc captivam committo, ut et corpus delicatum mediocriter foveas necessariis, et animam sufficienter reficias saluberrimis monitis.

ABBATISSA.

Ne solliciteris pro ea, quia eam materno affectu fovebo.

PAPHNUTIUS.

Vadam.

ABBATISSA.

In pace.

SCENA VIII.

DISCIPULI.

Quis pulsat portam?

A

PAPHNUTIUS.

Ego.

DISCIPULI.

Vox Paphnutii Patris nostri,

PAPHNUTIUS.

Amovete pessum.

DISCIPULI.

O pater, saive.

PAPHNUTIUS.

Avete.

DISCIPULI.

Coarctabamur nimium pro diutina absentia tui.

PAPHNUTIUS.

Juvat quod absui.

DISCIPULI.

B (Quid actum est de Thaide?)

PAPHNUTIUS.

Juxta meum velle.

DISCIPULI.

Ubi moratur?

PAPHNUTIUS.

In exigua cellula deflet sui commissa.

DISCIPULI.

Laus sit summæ Trinitati.

PAPHNUTIUS.

Et benedictum nomen ejus tremendam nunc et per ævum.

DISCIPULI.

Amen.

SCENA IX.

PAPHNUTIUS.

Ecce, tres mensurni pœnitentiæ Thaidis transiere, et ego ignoro utrumne Deo acceptabilis sit ejus compunctio. Surgam, et vadam ad fratrem meum Antonium, quo mihi manifestetur per ejus interventum.

SCENA X.

ANTONIUS.

Quid insperatæ jucunditatis accidit? Quid novi gaudii mihi contigit? Num hic est frater et cœremicola meus Paphnutius? Ipse est.

PAPHNUTIUS.

Sum etenim.

ANTONIUS.

D Bene, frater, venisti, bene me adveniando lætificasti.

PAPHNUTIUS.

Haud minus tripudio tui visu, quam tu mei adventu.

ANTONIUS.

Quæ hæc causa tam acceptabilis, tam grata nobis, quæ te huc duxit de tuis latibulis?

PAPHNUTIUS.

En valeo.

ANTONIUS.

Hoc desidero.

PAPHNUTIUS.

Ante hoc triennium morabatur secus nos quedam meretrix nomine Thais, quæ non solum sese perdi-

tioni dedit, sed etiam plures secum ad interitum A tra me dicebam: Hæc gloria nemini magis congruit, trahere consuevit. quam Patri et domino meo Antonio.

ANTONIUS.

Heu! gemenda consuetudo!

PAPHNUTIUS.

Hanc sub specie amatoris adii, et lascivientem canaum nunc suavibus hortamentis blandiendo mulcebam, nunc acrioribus monitis minitendo terrebam.

ANTONIUS.

Hoc temperamentum ejus 54 lasciviæ fuit necessarium.

PAPHNUTIUS.

Tandem cessit, et sprete reprehensibili consuetudine castitatem elegit, seseque in angustissima cellula concludi consensit.

ANTONIUS.

Delector audiendo in tantum, ut omnes præcordiorum venæ intrinsecus exsiliant gaudento.

PAPHNUTIUS.

Decet tui sanctitatem; et ego quidem, licet supra modum gaudeam de conversione, non levi tamen conturbor sollicitudine, eo quod vereor ejus teneritudinem ægre ferre diutinum laborem,

ANTONIUS.

Ubi adest vera dilectio, non deest pia compassio.

PAPHNUTIUS.

Unde tuam dilectionem efflagito, ut tu tuique discipuli mecum in orationibus concordando velitis C persistere, quoadusque cœlitus demonstretur utrumne benignitas divinæ miserationis ad indulgentiam mollita sit pœnitentis lacrymis.

ANTONIUS.

Consentimus tuæ petitioni libenter.

PAPHNUTIUS.

Nec dubito vos a Deo exauditum iri clementer.

SCENA XI.

ANTONIUS.

Eccc evangelica promissio in nobis est impleta.

PAPHNUTIUS.

Quæ hæc promissio?

ANTONIUS.

Ea videlicet quæ consentientes in oratione pro- D misit omnia impetrare posse.

PAPHNUTIUS.

Quid est?

ANTONIUS.

Paulo meo discipulo ostensa est quædam visio.

PAPHNUTIUS.

Voca illum.

ANTONIUS.

Paule, accede, et quæ vidisti Paphnutio expone.

PAULUS.

Videbam in visione lectulum candidulis palliolis in cœlo magnifice stratum, cui quatuor splendide virgines præerant, et quasi custodiendo astabant; at ubi jucunditatem miræ claritatis aspiciebam, in-

ANTONIUS.

Tali me non dignor beatitudine.

PAULUS.

Quo dicto intonuit vox divina dicens: « Non, ut speras, Antonio, sed Thaidi meretrici servanda est hæc gloria. »

PAPHNUTIUS.

Laus dulcedini tuæ, Christe, unice Dei, quod mei tristitiam tam pie dignatus es consolari,

ANTONIUS.

Dignus est laudari.

PAPHNUTIUS.

Ibo, et mei captivam visitabo.

ANTONIUS.

Tempus est ut illi et spem veniæ et solamen promittas beatitudinis æternæ.

SCENA XII.

PAPHNUTIUS.

Thais, mea adoptiva filia, aperi fenestram, ut te videam.

THAIS.

Quis loquitur?

PAPHNUTIUS.

Paphnutius Pater tuus.

THAIS.

Unde mihi jucunditas 55 tantæ lætitiæ, ut tu me peccatricem digneris visitare?

PAPHNUTIUS.

Licet per hoc triennium absens essem corpore, haud modicum tamen sollicitus fui pro tui salute.

THAIS.

Non dubito.

PAPHNUTIUS.

Expone mihi historiam tuæ conversationis, modumque compunctionis.

THAIS.

Hæc possum exponere, quod non nescio me nihil dignum Deo egisse.

PAPHNUTIUS.

Si Deus iniquitates observabit, nemo sustinebit.

THAIS.

Si tamen quid fecerim vis scire, numerositatem meorum scelerum intra conscientiam, quasi in fasciculum collegi et pertractando mente semper inspexi, quo, sicut naribus nunquam molestia fetoris, ita formido gehennæ non abesset visibus cordis.

PAPHNUTIUS.

Quia te compunctione punisti, ideo veniam meruisti.

THAIS.

O utinam!

PAPHNUTIUS.

Da manum, ut te educam.

THAIS.

Noli, Pater venerande, noli me sordidulam his

immunditiis abstrahere, sed sine in loco meis meritis condigno mansum ire.

PAPHNUTIUS.

Tempus est ut levigato timore incipias vitam sperare, quia tui poenitentia acceptabilis est Deo.

THAIS.

Ejus pietati laudem ferant omnes angeli, quia non sprevit humilitatem cordis contriti.

PAPHNUTIUS.

Esto stabilis in Dei timore, et permane in ejus dilectione; post quindecim namque dies hominem exues, et tandem felici cursu peracto, superna favente gratia, transmigrabis ad astra.

THAIS.

O utinam mererer poenas evadere, vel saltem clementius exuri mitiori igne! Non est enim hoc mei meriti, ut doner beatitudine interminabili.

PAPHNUTIUS.

Gratuitum Dei donum non pensat humanum meritum, quia si meritis tribueretur, gratia non diceretur.

THAIS.

Unde laudet illum cœli concentus, omnisque terræ surculus, necnon universæ animalis species, atque confusæ aquarum gurgites, qui non solum peccantes patitur, sed etiam poenitentibus præmia gratis largitur.

PAPHNUTIUS.

Hoc illi antiquitus fuit in more, ut mallet misereri quam ferire.

G

SCENA XIII.

THAIS.

Noli abire, Pater venerabilis; sed adesto mihi pro solatio in hora meæ dissolutionis.

PAPHNUTIUS.

Non abeo, non discedo, donec anima super æthera plaudente corpus **56** tradam sepulturæ.

THAIS.

En, incipio mori.

PAPHNUTIUS.

Nunc est tempus orandi.

THAIS.

Qui plasmasti me, miserere mei, et fac felici reditu ad te reverti animam quam inspirasti.

PAPHNUTIUS.

Qui factus a nullo vere es sine materia [f. materia] forma, cujus simplex esse hominem, qui non est id quod est, ex hoc et hoc fecit consistere, da diversas partes hujus solvendæ hominis prospere repetere principium sui originis, quo et anima cœlitus indita cœlestibus gaudiis intermiscetur, et corpus in molli gremio terræ suæ materiæ pacifice foveatur, quoadusque pulvereæ favilla coeunte et vivaci flatu redivivos artus iterum intrante, hæc eadem Thais resurgat perfecta, ut fuit; homo inter candidulas oves collocanda et in gaudium æternitatis inducenda; tu, qui solus es id quod es, in unitate Trinitatis regnas et gloriaris per infinita sæcula sæculorum. Amen.

VI.

SAPIENTIA.

ARGUMENTUM IN SAPIENTIAM.

Passio sanctarum virginum Fidei, Spei et Charitatis, quas, earundem veneranda genitrice Sapiencia præsentem et maternis admonitionibus ad tolerandas passiones hortante, Adrianus imperator diversis supplicii interfecit; quarum etiam corpora martyrio consummata sancta mater Sapiencia collegit, et aromatibus condita quinto ab urbe Roma milliario honorifice sepelivit. Ipsa quoque quadragesima die, juxta earum sepulcra, finita oratione sacra, spiritum præmisit cœlo.

INTERLOCUTORES :

ANTIOCHUS, ADRIANUS, SAPIENTIA, FIDES, SPES, CHARITAS, MATRONÆ.

SCENA I.

57 ANTIOCHUS.

Tuum igitur esse, o imperator Adriane, prosperis ad vota successibus pollere tuique statum imperii feliciter absque perturbatione exoptans vigere, quidquid rempublicam confundere, quidquid tran-

sd quillum mentis reor vulnerare posse, quantocius divelli penitusque cupio labefactari.

ADRIANUS.

Nec injuria; nam nostri prosperitas tui est felicitas, cum summos dignitatis gradus in dies tibi augere non desistimus.

ANTIOCHUS.

Congratulor tuæ almitati; unde, si quid experior emergere quod tuo potentatui videtur contra luctari, non oculo, sed impatiens moræ profero.

ADRIANUS.

Et merito, ne reus majestatis esse arguaris, si non celanda celaveris.

ANTIOCHUS.

Hujusmodi commisso reatus nunquam fui obnoxius.

ADRIANUS.

Memini; sed profer si quid scias novi.

ANTIOCHUS.

Quædam advena mulier hanc urbem nuper intravit comitata proprii fetus pusiolis tribus.

ADRIANUS.

Cujus sexus sunt pusioli?

ANTIOCHUS.

Omnes feminei.

ADRIANUS.

Nunquid tantillarum adventus muliercularum ali- quod reipublicæ adducere poterit detrimentum?

ANTIOCHUS.

Permagnam.

ADRIANUS.

Quod?

ANTIOCHUS.

Pacis defectum.

ADRIANUS.

Quo pacto?

ANTIOCHUS.

Et quid magis potest rumpere civilis concordiam pacis quam dissonantia observationis?

ADRIANUS.

Nihil gravius, nihil deterius, quod testatur orbis Romanus, qui undique secus Christianæ cædis sorde est infectus.

ANTIOCHUS.

Hæc igitur femina, cujus mentionem facio, hortatur nostrates avitos ritus deserere et Christianæ religioni se dedere.

ADRIANUS.

Num prævalet hortamentum?

ANTIOCHUS.

Nimum. Nam nostræ conjuges fastidendo nos contemnunt adeo, ut dedignentur nobiscum comedere, quanto minus dormire.

ADRIANUS.

Fateor, periculum.

ANTIOCHUS.

Decet tui personam præcavere.

ADRIANUS.

Consequens. Advocetur, et in nostri præsentia an velit cedere discutiatur.

ANTIOCHUS.

Vin' me illam advocare?

ADRIANUS.

Volo percerte.

A

SCENA II.

ANTIOCHUS.

Quid vocaris, o mulier advena?

SAPIENTIA.

Sapientia.

ANTIOCHUS.

Imperator Adrianus jussit te in palatio præsentari suis conspectibus.

SAPIENTIA.

Palatium cum nobili siliarum comitatu intrare non trepido, et minacem imperatoris vulum comminus aspicere **58** non formido.

ANTIOCHUS.

Invisum genus Christicolarum semper promptum est principibus ad resistendum.

SAPIENTIA.

Princeps universitatis, qui nescit vinci, non patitur suos ab hoste superari.

ANTIOCHUS.

Mitiga effluentiam verborum, et perge ad palatium.

SAPIENTIA.

Monstra viam præeundo, nos subsequimur accelerando.

SCENA III.

ANTIOCHUS.

Hic ipse est imperator, quem in solio residentem conspicis; præcogita quid loquaris.

SAPIENTIA.

Hoc prohibet Christi sententia, promittens nobis insuperabilis sapientiæ dona.

ADRIANUS.

Huc ades, Antioche.

ANTIOCHUS.

Præsto sum, domine.

ADRIANUS.

Nunquid hæc sunt mulierculæ, quas deserbas pro Christiana religione?

ANTIOCHUS.

Sunt plane.

ADRIANUS.

Uniuscujusque pulchritudinem obstupesco, sed et nonestatem habitus satis admirari nequeo.

ANTIOCHUS.

Desine, o mi senior, admirari, et coge illas deos venerari.

ADRIANUS.

Quid si illas primule aggrediar blanda allocutione, si forte velint cedere?

ANTIOCHUS.

Melius est. Nam fragilitas sexus feminei facilius potest blandimentis molliri.

ADRIANUS.

Illustris matrona, blande et quiete ad culturam deorum te invito, quo nostra perfrui possis amicitia.

SAPIENTIA.

Nec in cultura deorum tuis votis satisfacere, nec amicitiam gestio inire.

B

C

D

ADRIANUS.

Adhuc mitigato furore nulla in te moveor indignatione, sed pro tua tuique filiarum salute paterno sollicitor amore.

SAPIENTIA.

Nolite, meæ filiaë, serpentinis hujus satanæ lenociniis cor apponere, sed meatim fastidite.

FIDES

Fastidimus et animo contemnimus frivola.

ADRIANUS.

Quid murmurando loqueris?

SAPIENTIA.

Filias affabar paucis.

ADRIANUS.

Videris esse summis natalibus orta, sed tamen patriam, genus, nomenque tuum ex te plenius cupio ediscere.

SAPIENTIA.

Licet sanguinis superbia nobis sit parvi pendenda, tamen clara ex stirpe me originem non nego trahere.

ADRIANUS.

Credibile

SAPIENTIA.

Nam eminentiores Græciæ principes fuere mei parentes, et vocor Sapiaentia.

ADRIANUS.

Charitas ingenuitatis rutilat in facie, et Sapiaentia nominis fulget in ore.

SAPIENTIA.

Frustra blandiris, non flectimur tuis suadelis.

ADRIANUS.

Dic cur adveneris, vel quare nostrates adieris.

SAPIENTIA.

Nullius alius rei nisi agnoscendæ **59** veritatis causa, quo fidem, quam expugnatis, plenius ediscerem, filiasque meas Christo consecrarem.

ADRIANUS.

Expone vocabula singularum.

SAPIENTIA.

Una vocatur Fides, altera Spes, tertia Charitas.

ADRIANUS.

Quot annos voverunt?

SAPIENTIA.

Placetne vobis, o filiaë, ut hunc stultum arithmetica fatigem disputatione?

FIDES.

Placet, mater, nosque auditum præbemus libenter.

SAPIENTIA.

O imperator, si ætatem inquiris parvularum, Charitas imminutum pariter parem mensurnorum complevit numerum; Spes autem æque imminutum, sed pariter imparum; Fides vero superfluum impariter parem.

ADRIANUS.

Tali responsione fecisti me quæ interrogabam minime agnoscere.

A

SAPIENTIA.

Nec mirum, quia sub hujus definitionis specie non unus cadit numerus, sed plures.

ADRIANUS.

Expone enucleatius, alioquin non capit meus animus.

SAPIENTIA.

Charitas duas olympiades jam volvit, Spes duo lustra, Fides tres olympiades.

ADRIANUS.

Et cur octonarius numerus, qui duabus constat olympiadibus, et denarius, qui duobus lustris perficitur, imminutus dicitur? Vel quare duodenarius, qui tribus olympiadibus impletur, superfluus esse asseritur?

SAPIENTIA.

B Omnis namque numerus imminutus dicitur, cujus partes conjunctæ minorem illo numero, cujus partes sunt, summæ quantitatem reddunt, ut VIII. Est autem octonarii medietas IV, pars quarta II, pars octava I, quæ in unum redactæ VII reddunt. Similiter denarius habet dimidiam partem V, quintam autem II, decimam vero I, quæ simul copulatæ VIII colligunt. E contrario autem superfluus dicitur, cujus partes augendo crescunt, ut XII. Est enim duodenarii medietas VI, pars tertia IV, pars quarta III, pars sexta II, pars duodecima I; hic cumulus rediundat in sedecim. Ut autem principalem non præteream, qui inter inæquales intemperantias medii temperamentum limitis sortitus est, ille numerus perfectus dicitur, qui suis æquus partibus nec augetur, nec minuitur, ut VI, cujus partes, id est III, II, I, eundem **60** senarium restituunt. Simili quoque ratione XXVIII, CCCCXCVI, VIII millia CXXVIII perfecti dicuntur.

ADRIANUS.

Et quid reliqui?

SAPIENTIA.

Omnes superflui, sive imminuti.

ADRIANUS.

Quis numerus pariter par?

SAPIENTIA.

C Qui potest in duo æqualia dividi, ejusque pars in duo æqualia, partisque pars in duo æqualia ac deinceps per ordinem, donec in insecabilem incurrat unitatem, ut VIII et XVI omnesque, qui ab his in duplo fiunt.

ADRIANUS.

Et quis est pariter impar?

SAPIENTIA.

D Qui in partes æquales recipit sectionem, ejusque partes mox indivisibiles permanebunt, ut X et omnes, qui ab imparibus in duplo fiunt. Hic namque numerus superiori est contrarius, quia in illo solus minor terminus divisione est solutus; in isto autem solus major terminus divisioni est aptus; in illo quoque omnes ejus partes nomine et quantitate sunt pariter pares; in isto autem, si denominatio fuerit par, quantitas impar, si quantitas par, denominatio impar.

ADRIANUS.

Nec terminum, quem dixisti, agnosco, nec denominationem seu quantitatem scio.

SAPIENTIA.

Quando quantilibet numeri digestim disponuntur, primus minor terminus et postremus major dicitur; quando autem divisionem faciendo quōta pars sit numeri dicimus, denominationem facimus; cum autem, quot in unaquaque parte sint enumeramus, quantitatem exponimus.

ADRIANUS.

Et quis est impariter par?

SAPIENTIA.

Qui non solum unam recipit sectionem, sicut pariter par, sed etiam et secundam, aliquoties autem et tertiam vel plures, sed tamen usque ad indivisibilem non perveniet unitatem.

ADRIANUS.

O quam scrupulosa et plexibilis [*leg. plectilis*] quaestio ex istarum aetate infantularum est orta!

SAPIENTIA.

In hoc laudanda est supereminens factoris sapientia, et mira mundi artificis scientia, qui non solum in principio mundum creans ex nihilo, omnia in numero et mensura et pondere posuit, sed etiam in succedentium serie temporum et in aetatibus hominum, miram dedit inveniri posse scientiarum artium.

ADRIANUS.

Diu te sustinui ratiocinantem, quo te mihi efficacem obtemperantem.

61 SAPIENTIA.

In quo?

ADRIANUS.

In cultura deorum.

SAPIENTIA.

In hoc utique non consentio.

ADRIANUS.

Si reniteris, tormentis afficeris.

SAPIENTIA.

Corpus quidem suppliciiis lacessere poteris, sed animum ad cedendum compellere non praevaleris.

ANTIOCHUS.

Dies abiit, nox incumbit, non est tempus altercandi, quia instat hora coenandi.

ADRIANUS.

In custodiam juxta palatium ponantur, et triduanæ induciæ illis ad tractandum præsentur.

ANTIOCHUS.

Observate istas, o milites, omni sollicitudine, nullamque illis occasionem evadendi relinquite.

SCENA IV.

SAPIENTIA.

O dulces filiolarum et charæ pusiolarum, nolite super carceralis angustia custodiæ contristari, nolite imminentium minis poenarum terreri.

FIDES.

Licet corpuscula paveant ad tormenta, mens tamen gliscit ad præmia.

A

SAPIENTIA.

Vincite infantilis teneritudinem aetate maturi sensus fortitudine.

SPES.

Tuum est nos precibus adjuvare, ut possimus vincere.

SAPIENTIA.

Hoc indesinenter exoro, hoc efflagito, ut perseveretis in fide quam inter ipsa crepundia vestris sensibus non desistebam instillare.

CARITAS.

Quod sugentes ubera in cunabulis didicimus nullatenus oblivisci quibimus.

SAPIENTIA.

Ad hoc vos materno lacte affluenter alui, ad hoc delicate nutriti, ut vos caelesti non terreno sponso traderem, quo vestri causa socrus aeterni regis dici meruissem.

FIDES.

Pro ipsius amore sponsi promptæ sumus mori.

SAPIENTIA.

Delector ex vestra ratione, o filiarum, magis quam nectareæ dulcedinis gustamine.

SPES.

Præmitte nos ante tribunal judicis, et experieris quantum ejus amor nobis attulerit temeritatis.

SAPIENTIA.

Hoc exopto ut vestra virginitate coroner, ut vestro martyrio glorificer.

CHARITAS.

Consertis palmulis incedamus, et vultum tyranni confundamus.

SAPIENTIA.

Expectate donec instet hora vocationis nostræ.

FIDES

Tædet nos morarum, tamen est expectandum.

SCENA V.

ADRIANUS.

Antioche, jube illas Græculas nobis representari captivas.

ANTIOCHUS.

Procede, Sapientia, teque cum filiabus imperatori representa.

SAPIENTIA.

Pergite mecum, filiarum, constanter, et perseverate in fide unanimiter, ut possitis palmam percipere feliciter.

62 SPES.

Pergimus, ipseque nobiscum comitetur, pro cuius amore ad mortem ducemur.

ADRIANUS.

Triduanas vobis inducias præstabat nostri serenitas, unde si quid tractaretis utilitatis, cedite iussionibus nostris.

SAPIENTIA.

Summum igitur utile tractavimus, id scilicet, ut non cedamus.

ANTIOCHUS.

Cur dignaris cum hac contumace verba miscere, quæ te insolenti fatigat præsumptione?

ADRIANUS.
Debeone illam dimittere impunitam?

ANTIOCHUS.
Nequaquam.

ADRIANUS.
Et quid?

ANTIOCHUS.
Hortare puellulas, et si renitantur, infantiae ne parcās, sed fac ut illae necentur, quo rebellis mater funeribus natarum acrius torqueatu

ADRIANUS.
Faciam quae hortaris.

ANTIOCHUS.
Ia demum praevaleris.

ADRIANUS.
Fides, intueri venerabilem magnae Dianae imaginem, et fer sacrae deae libamina, quo possis uti ejus gratia.

FIDES.
O stultum imperatoris praecipuum omni contemptu dignum!

ADRIANUS.
Quid mormuras subsannando? Quem irrides fronte rugosa?

FIDES.
Tui stultitiam irrideo, tui insipientiam subsanno.

ADRIANUS.
Mei?

FIDES.
Tui.

ANTIOCHUS.
Imperatoris?

FIDES.
Ipsius.

ANTIOCHUS.
O nefas!

FIDES.
Quid enim stultius, quid insipientius videri potest, quam quod hortatur nos, contempto Creatore universitatis, venerationem inferre metallis?

ANTIOCHUS.
Nonne haec summa insania et magna est dementia, quod rerum principem dixisti insipientem?

FIDES.
Dixi et dico, dicamque quandiu vixero.

ANTIOCHUS.
Breve tempus vivere, et cito debes consumi morte.

FIDES.
Hoc opto ut moriar in Christo.

ADRIANUS.
Duodecim centuriones alternando scindant flagris ejus membra.

ANTIOCHUS.
Nec injuria.

ADRIANUS.
O fortissimi centuriones, accedite meique injuriam vindicite.

A
ANTIOCHUS.
Justum.

ADRIANUS.
Perquire, Antioche, anne velit cedere.

ANTIOCHUS.
Vin adhuc, Fides, solita conviciorum objectione imperatorem dehonestare?

FIDES.
Cur solito minus?

ANTIOCHUS.
Quia prohiberis verberibus.

FIDES.
Verbera non compellunt me tacere, quia nullo afficio dolore.

ANTIOCHUS.
O infelix pertinacia, o contumax audacia

ADRIANUS.
Corpus fatiscit per supplicia, et mens tumet superbia,

FIDES.
Erras, Adriane, si reris me fatigari **63** suppliciis. Non ego quidem, sed infirmi tortores deficiunt et sudore ob lassitudinem fluunt.

ADRIANUS.
Fac, Antioche, ut gemellae pectoris particulae abscindantur, quo saltem rubore coerceatur.

ANTIOCHUS.
O utinam possit ullo coerceri modo!

ADRIANUS.
Forsan coercebitur.

C
FIDES.
Inviolatum pectus vulnerasti, sed me non laesisti. En, pro fonte sanguinis, fons erumpit lactis.

ADRIANUS.
In craticulam substratis ignibus assanda ponatur, quo vi vaporis enecetur.

ANTIOCHUS.
Digna est ut miserabiliter pereat, quae tuae jussioni contra luctari non trepidat.

FIDES.
Omne quod paras ad dolorem mihi vertitur in quietem; unde commode pauso in craticula, ceu in tranquilla navicula.

ADRIANUS.
Sartago plena pice et cera ardentibus rogis superponatur; et in ferventem liquorem haec rebellis mittatur.

FIDES.
Sponte insilio.

ADRIANUS.
Consentio.

FIDES.
Ubi sunt minae tuae? Ecce, illaesa inter ferventem liquorem ludens nato, et pro vi caumatis sentio matutini refrigerium roris.

ADRIANUS.
Antioche, quid ad haec est agendum?

ANTIOCHUS.
Ne evadat providendum

ADRIANUS.

Capite truncetur.

ANTIOCHUS.

Alioquin non vincetur.

FIDES.

Nunc est gaudendum, nunc in Domino exultandum.

SAPIENTIA.

Christe, triumphator diaboli invictissime, da tolerantiam Fidei meæ filiae.

FIDES.

O mater veneranda, hic vale ultimum tuæ filiae, liba osculum tuæ primogenitæ, nec afficiare ullo mœrore cordis, quia tendo ad bravium æternitatis.

SAPIENTIA

O filia, filia, non confundor, non contristor, sed vale dico tibi exultando, et osculor os oculosque præ gaudio lacrymando orans, ut sub ictu percussoris inviolatum serves mysterium tui nominis.

FIDES.

uterinæ sorores, libate mihi osculum pacis, et parate vos ad tolerantiam futuri certaminis.

SPES.

Adjuva nos oratione assidua, ut mereamur sequi tua vestigia.

FIDES.

Este obtemperantes monitis nostræ sanctæ parentis, quæ nos hortabatur præsentia fastidire, quo meruissemus æterna percipere.

CHARITAS.

Maternis libenter obtemperamus monitis, quo perfrui mereamur æternis bonis.

FIDES.

Percussor, **64** accede, et injunctum tibi officium me necando imple.

SAPIENTIA.

Abscisum morientis filiae caput amplectendo, irapressisque labris crebrius deosculando, congratulor tibi, Christe, qui tantillulæ victoriam præstitisti puellæ.

ADRIANUS.

Spes, cede meis hortamentis paterno affectu tibi consulentis.

SPES.

Quid hortaris, quid consulis?

ADRIANUS.

Ut caveas pertinaciam imitari sororis, ne similibus intereas pœnis.

SPES.

O utinam admeruissem illam imitari patiendo, quo illi assimilarer in præmio!

ADRIANUS.

Depone callum pectoris, et conquinisce thurificando magnæ Dianæ, et ego te propriæ prolis vice excolo, atque extollo omni dilectione.

SPES.

Paternitatem tuam repudio, tua beneficia minime desidero. Quapropter vacua spe deciperis, si me tibi cedere reris

ADRIANUS.

Loquere parcius, ne irascear.

A.

SPES.

Irascere, nec sollicitor.

ANTIOCHUS

Miror, Auguste, quod ab hac vili puellula tamdiu calumniari pateris. Ego quidem dirumpor præ furore, quia illam audio tam temere in te lairare.

ADRIANUS.

Haecenus infantiae parcebam: ultra non parcam; sed meritam ultionem inferam.

ANTIOCHUS.

O utinam!

ADRIANUS

O lictores, adite et hanc rebellem usque ad internecionem crudis nervis cædite.

ANTIOCHUS.

Decet ut severitatem sentiat tui furoris, quia lenitatem parvi pendit pietatis.

SPES.

Hanc pietatem exopto, hanc lenitatem desidero.

ANTIOCHUS.

O Sapiencia, quid murmurando loqueris, stans sublevatis oculis juxta cadaver extinctæ prolis?

SAPIENTIA.

Invoco Omniparentem, quo eandem tolerantiae perseverantiam, quam præstitit Fidei, præstet et Spei.

SPES

O mater, mater! quam efficaces, quam exaudibiles experior esse tui preces! Ecce, te orante aubeli tortores levatis dextris librant ictum, et ego nullum doloris sentio tactum.

ADRIANUS.

Si flagra parvi pendis, acrioribus pœnis coarctaberis.

SPES.

Infer, infer quidquid crudele, quidquid excogites lethale. Quanto plus sævis, tanto magis victus effunderis.

ADRIANUS.

In aera suspendatur, et unguis laceretur; quoadusque evulsis visceribus et nudatis ossibus deficiat et membratim crepat.

ANTIOCHUS.

D. Imperialis **65** jussio, et congrua satis ultio!

SPES.

Vulpina fraude loqueris, et versipelli astutia, Antioche, adularis:

ANTIOCHUS.

Quiesce, infelix, verbositas tua nunc est finienda.

SPES.

Non ut speras evenerit, sed tibi tuoque principi nunc etiam confusio aderit.

ADRIANUS.

Quid sentio novæ dulcedinis? Quid odoror stupendæ suavitatis?

SPES.

Decidentia frustra mei lacerati corporis dant fra-

grantiam paradisiaci aromatis, quo nolens cegeris A
fateri me non posse suppliciis lædi.

ADRIANUS.

Antioche, quid enim mihi est agendum?

ANTIOCHUS.

Novis cruciatibus incumbendum.

ADRIANUS.

Æneum vas plenum oleo et adipe, cera atque pice,
ignibus superponatur, in quod ligata projiciatur.

ANTIOCHUS.

Si in jus Vulcani tradetur, forsitan evadendi ad-
ñum non nanciscetur.

SPES.

Hæc virtus Christo non est insolita, ut ignem
faciat mitescere mutata natura.

ADRIANUS.

Quid? Audio, Antioche, velut sonitum inundantis
aquæ.

ANTIOCHUS.

Heu, heu, domine!

ADRIANUS.

Quid contigit nobis?

ANTIOCHUS.

Ebulliens fervor confracto vase ministros com-
bussit, et illa malefica illæsa comparuit.

ADRIANUS.

Fateor, victi sumus.

ANTIOCHUS.

Penitus.

ADRIANUS.

Caput abscidatur.

ANTIOCHUS.

Alias non absumetur.

SPES.

O Charitas dilecta, o soror unica! Ne formides
tyranni minas, ne trepides ad pœnas, nitere con-
stanti fide imitari sorores ad cœli palatium præce-
dentes.

CHARITAS.

Tædet me vitæ præsentis, tædet terrenæ habita-
tionis, quod saltim ad modicum temporis separor a
vobis.

SPES.

Depone tædium et tende ad præmium. Non enim
diu separabimur, sed ocius in cœlo jungemur.

CHARITAS.

Fiat, fiat!

SPES.

Euge, mater illustris, gaude, nec tangaris de mei
passione materni affectus dolore; sed præfer spem
mœrori, cum me videas pro Christo mori.

SAPIENTIA.

Nunc quidem gaudeo, sed tunc tandem perfecte
exultans gaudebo, quando tui sororeulam pari con-
ditione extinctam cœlo præmisero, et ego subse-
quar postrema.

SPES.

Perennis Trinitas restituet tibi in ævum plenum
absque diminutione filiarum numerum.

SAPIENTIA.

Confortare, filia; percussor invadit nos evaginato
gladio.

SPES.

Libens **66** excipio gladium. Tu, Christe, suscipe
spiritum pro tui confessione nominis ejectum de ha-
bitaculo corporis.

SAPIENTIA.

O Charitas, soboles inclyta, spes uteri mei unica,
ne contristes matrem bonam tui certaminis con-
summationem expectantem; sed sperne præsens
utile, quo pervenias ad gaudium interminabile, quo
tui germanæ fulgent coronis illibatæ virginitatis.

CHARITAS.

Fulci me, mater, precibus sacris, quatenus me-
B rear interesse illarum gaudiis.

SAPIENTIA.

Exoro te finetenus in fide solidatum iri, nec du-
bito tibi perenne tripudium donatum iri.

ADRIANUS.

Charitas, saturatus conviciis tui sororum, ni-
miumque exacerbatus sum prolixa oratione earum.
Unde diu tecum non contendo, sed vel obtemperan-
tem mei votis ditabo omnibus bonis, vel contra
luctantem afficiam malis.

CHARITAS.

Bonum cordetenus amplector, et malum omnino
detestor.

ADRIANUS.

Hoc tibi potissimum salubre mihi que est placabile,
C ideoque leve quiddam tibi præpono meæ pietatis
gratia.

CHARITAS.

Quid?

ADRIANUS.

Die tantum: *Magna Diana!* et ego ultra ad sacri-
ficandum te non compello.

CHARITAS.

Percerte non dico.

ADRIANUS.

Quare?

CHARITAS.

Quia mentiri nolo. Ego quidem et sorores meæ
eisdem parentibus genitæ, hisdem sacramentis im-
butæ sumus, una eademque fidei constantia robo-
rata. Quapropter scito nostrum velle, nostrum
consentire, nostrum sapere, unum idemque esse,
nec me in ullo unquam illis dissidere.

ADRIANUS.

O injuria, quod a tantilla etiam contempnor ho-
mullula!

CHARITAS.

Licet tenella sim ætate, tamen gnara sum te ar-
gumentose confundere.

ADRIANUS.

Abstrahe illam, Antioche, et fac, ut suspensa in
equuleo atrociter verberetur.

ANTIOCHUS.

Vereor quod verbera non prævaleant.

ADRIANUS.

Si non prævalcant, jube tribus continuis diebus ac noctibus fornacem succendi et illam inter bacchantes flammæ projici.

CHARITAS.

O judicem impotentem, qui diffidit se absque armis ignium octennem infantem superare posse!

ADRIANUS.

Abi, Antioche, et injunctum officium perfice.

CHARITAS.

Sævitiæ quidem tuæ satisfaciendo parebit, sed me minime nocebit, quia nec **67** verbera mei corpusculum lacerare, nec flammæ comam vel vestes poterunt obscurare.

ADRIANUS.

Experietur.

CHARITAS.

Experiat.

SCENA VI.

ADRIANUS.

Antioche, quid pateris? cur tristior solito regrederis?

ANTIOCHUS.

Quando causam tristitiæ experieris, haud minus contristeris.

ADRIANUS.

Dic, ne celes.

ANTIOCHUS.

Illa lasciva, quam mihi cruciandam tradidisti, puellula me præsentem flagellabatur, sed ne tenuis quidem cutis summotenus dirumpebatur. Deinde projecit illam in fornacem, igneam colorem præ nimio ardore exprimentem.

ADRIANUS.

Cur dissimulas loqui? Expone exitum rei.

ANTIOCHUS.

Flamma erupit, et quinque millia hominum combussit.

ADRIANUS.

Et quid contigit illi?

ANTIOCHUS.

Charitati?

ADRIANUS.

Ipsi.

ANTIOCHUS.

Ludens inter flammivomos vapores vagabatur, et illa laudes Deo suo pangebatur; illi etiam, qui diligenter inspexere, ferebant tres candidulos viros cum illa deambulasse.

ADRIANUS.

Erubesco illam ultra videre, quia nequeo illam lædere.

ANTIOCHUS.

Restat ut derimatur gladio.

ADRIANUS.

Hoc fiat absque mora.

A

SCENA VII.

ANTIOCHUS.

Detege auram, Charitas, cervicem, et sustine percussoris ense.

CHARITAS.

In hoc non renitor tui votis, sed libens pareo jussis.

SAPIENTIA.

Nunc, nunc, filia, gratulandum; nunc in Christo est gaudendum, nec est quæ mordeat cura, quia secunda sum de tua victoria.

CHARITAS.

Imprime mihi mater, osculum, et commenda iterum Christo spiritum.

SAPIENTIA.

Qui te in meo utero vivificavit, ipse suscipiat animam, quam cœlitus inspiravit.

CHARITAS.

Tibi, Christe, gloria, qui me ad te vocasti cum martyrii palma.

SAPIENTIA.

Vale, proes dulcissima, et cum Christo jungeris in cœlo, memento matris jam matronæ effætæ te parientis.

SCENA VIII.

SAPIENTIA.

Convenite, illustres matronæ, et mearum cædaverum filiarum mecum sepelite.

MATRONÆ.

Corpuscula aromatibus condimus, et exsequias honorifice celebramus.

SAPIENTIA.

Grandis benignitas et mira pietas, quam mihi impenditis meique mortuis.

MATRONÆ.

Quæ tibi sunt commoda exsequimur mente devota.

SAPIENTIA.

Non dubito.

MATRONÆ.

Ubi vis eligere locum sepulturæ?

SAPIENTIA.

Tertio milliario ab Urbe, si vobis non displicet prolixitas.

MATRONÆ.

Non displicet, sed elata funera sequi placet.

SCENA IX.

SAPIENTIA.

Ecce locus.

MATRONÆ.

68 Hic nempe servandis reliquiis est aptus.

SAPIENTIA.

Flosculos uteri mei tibi, terra, servandos committo, quos tu materiali sinu foveto, donec in resurrectione majori reviridescant gloria. Et tu, Christe, animas interim imple splendoribus, dans pacificam requiem ossibus.

MATRONÆ.

Amen.

SAPIENTIA.

Grates vestræ humanitati pro solamine quod contulistis meæ orbitati.

MATRONÆ.

Utrumne vis nos hic tecum morari?

SAPIENTIA.

Non.

MATRONÆ.

Cur non?

SAPIENTIA.

Ne ex meo commodo vobis ingeratur molestia. Sit satis, quod tres noctes mecum permansistis. Abite in pace, revertimini cum salute.

MATRONÆ.

Vis nobiscum abire?

SAPIENTIA.

Minime.

MATRONÆ.

Et quid meditaris agere?

SAPIENTIA.

Hic remanere, si forte veniat mea petitio et impleatur quod desidero.

MATRONÆ.

Quid petis? Quid desideras?

SAPIENTIA.

Id solummodo, ut oratione completa moriar in Christo.

MATRONÆ.

Restat ut expectemus donec et te sepulturæ tradamus.

SAPIENTIA.

Ut libet. Adonai Emmanuel, quem retro tempora divinitas edidit Omniparentis, et in tempore virginis genuit matris, qui ex duabus naturis unus Christus mirifice consistis, nec diversitate natura-

A rum unitatem personæ dividens, nec unitate personæ diversitatem naturarum confundens, tibi jubilet jucunda serenitas angelorum dulcisque harmonia siderum, te quoque collaudet totius scibilis rei scientia, omneque quod ex elementorum formatur materia, quia tu, qui solus cum Patre et Spiritu sancto es forma sine materia, ex Patris voluntate et Spiritus sancti cooperatione non respuisti fieri homo passibilis humanitate, salva divinitatis impassibilitate; et ut nullus in te credentium periret, sed omnis fidelis æternaliter viveret, mortem nostram non dedignatus es gustare tuaque resurrectione consumere. Te etiam perfectum Deum hominemque verum recolo promississe omnibus, qui, pro tui nominis veneratione, vel terrenæ usum possessionis relinquerent, vel carnalium affectum propinquorum postponerent, centenæ vicissitudine mercedis recompensari; et æternæ bravio vitæ debere donari; hujus spe animata promissi **69** feci quod jussisti, sponte omit- tens soboles quas peperit. Unde, tu pie, promissa solvere ne moreris, sed fac me quantocius absolutam corporeis vinculis ex receptione filiarum lætificari, quas pro te mactandas obtulisse non distuli, quo te illis agnum Virginis sequentibus et novum canticum modulantibus, ego jucunder audiendo, illarumque lætificer gloria, et quamvis non possim canticum virginitatis dicere, te tamen cum illis merear æternaliter laudare, qui non ipse qui Pater, sed idem es quod Pater, cum quo et Spiritu sancto unus dominus universitatis, unusque rex summæ et mediæ atque imæ rationis regnas et dominaris per interminabilia immortalis ævi sæcula.

MATRONÆ.

Suscipe, Domine. Amen.

HROSUTHÆ

IN

OPERA SUA METRICE CONSCRIPTA

PRÆFATIO.

Hunc libellum, parvo ullius decoris cultu ornatum, sed non parva diligentia illaboratum, omnium sapientium benignitati offero expurgandum, eorum duntaxat qui erranti non delectantur derogare, sed magis errata corrigere. Fateor namque me haud mediocriter errasse, non solum in dignoscendis syllabarum naturis, verum etiam in dictionibus componendis, pluraque sub hac serie reprehensione digna latitare, **70** sed errores fatenti facilis venia, vitiisque debetur pia correctio. Si autem objicitur quod quædam hujus operis juxta quorundam æsti-

mationem sumpta sint ex apocryphis, non est crimen præsumptionis iniquæ, sed error ignorantie, quia, quando hujus stamen seriei cœperam ordiri, ignoravi dubia esse in quibus disposui laborare. At ubi recognovi, pessumdare detrectavi, quia, quod videtur falsitas forsitan, probabitur esse veritas. Cum res ita sese habeant, tanti ad perfecti defensionem opusculi permultorum juvamine egeo, quanto in ipsa inceptione minus ulla proprii vigoris fulciebar sufficientia, quia nec matura adhuc ætate vicens, nec scientia fui proficiens, sed nec alicui sapientum af-